

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та аудиту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

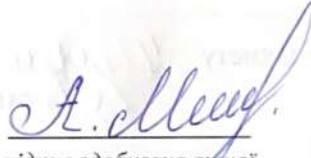
**на тему: «ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ»**
за матеріалами ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня, II курсу,
групи ОМ03-24-1,
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
освітня програма «Облік і
оподаткування в управлінні
підприємницькою діяльністю»

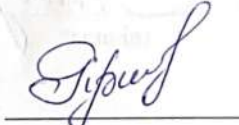
Науковий керівник

Гарант освітньо-
професійної програми

Допущено до захисту за рішенням
кафедри обліку та аудиту
протокол від «12» 01 2025 № 12

підпис здобувача вищої
освіти

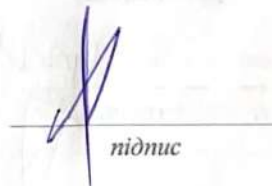
Доскалюк А.М.

підпис

Гуріна Н.В.,
к.е.н., доцент

підпис

Колісник О. П.,
к.е.н., доцент

підпис

Лісовий А. В.,
д.е.н., професор

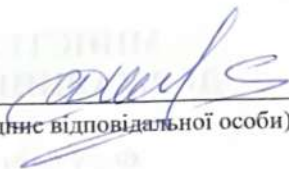
Ірпінь – 2025

Реєстрація № 5

(дата)

21.01.2026

(підпис відповідальної особи)

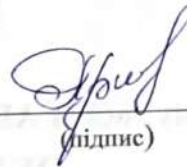
Результати перевірки

до захисту

(до захисту, на доопрацювання)

21.01.26

(дата)

(підпис)

Результат захисту

4 (добре)
(оцінка)

06.02.2026

(дата)

(підпис)

Голова комісії:

(підпис)

Т. Г. Камінська

(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

(підпис)

О. П. Колісник

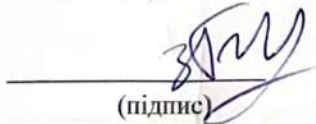
(ініціали, прізвище)

(підпис)

В. М. Метелиця

(ініціали, прізвище)

(підпис)

Б. М. Занько

(ініціали, прізвище)

Секретар комісії:

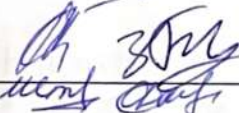

(підпис)

Д. Л. Судак

(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.Б.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст роботи (наукова і практична значимість роботи, її наукова новизна, глибина дослідження, здатність екстраполяції теоретичних висновків до практичних ситуацій, наявність сильних і слабких сторін, логічність та послідовність викладення матеріалу тощо)	від 0 до 30	26		
2. Рівень підготовки здобувача (володіння професійною термінологією, вміння здійснювати аналіз, приймати рішення, вносити пропозиції тощо)	від 0 до 10	10		
3. Ставлення здобувача до виконаної роботи (дотримання календарного плану, урахування пропозицій зауважень наукового керівника, оформлення роботи тощо)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	46		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 15	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 30	21		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	36		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	82		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.Б.: голови, членів комісії, секретаря, (підписи)
82	B	4 (добре)	06.01.2016	

Правила переведенням оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та аудиту
Спеціальність, 071 «Облік і оподаткування»
ОП «Облік і оподаткування в управлінні підприємницькою діяльністю»

Затверджую

Завідувач кафедри О.П. Колісник

28.11.2024 р.

**Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти**

Доскалюк Аліни Миколаївни

1. Тема роботи: «Організація і методика бухгалтерського обліку та контролю запасів» за матеріалами ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Затверджена наказом ректора від «04» 12.2024 р. № 1818

2. Строк здачі закінченої роботи: 16.12.2025 р.

3. Цільова установка:

Мета роботи полягає у розкритті теоретичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку та контролю запасів, аналізі ефективності управління запасами на прикладі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» та розробці рекомендацій щодо удосконалення організації обліку й контролю матеріальних ресурсів підприємства.

Об'єкт дослідження – запаси ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» як складова оборотних активів підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів організації бухгалтерського обліку та контролю запасів на підприємстві, а також методи їх оцінки, документування, руху та ефективності використання.

Вихідні дані до роботи:

Законодавчі і нормативні документи, наукова і навчальна література, первинні документи, облікові регістри та форми звітності досліджуваного підприємства

4. Перелік графічного матеріалу: таблиці та рисунки за темою кваліфікаційної роботи.

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ

1.1. Економічна сутність запасів та їх класифікація

1.2. Визнання та оцінка запасів підприємства

1.3. Нормативно правове регулювання обліку запасів

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

ЗАПАСІВ НА ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

2.1. Облікова політика щодо обліку запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

2.2. Організація та методика первинного обліку запасів

2.3. Організація і методика аналітичного і синтетичного обліку запасів

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ЗАПАСІВ НА ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

3.1. Організація і методика контролю наявності та руху запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

3.2. Аналіз наявності та руху запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

3.3. Шляхи вдосконалення організації і методики обліку та контролю запасів

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	21.10. - 25.10.2024 р.	
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання її керівнику	15.05.2025 р.	
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання її керівнику	30.09.2025 р.	
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання її керівнику	01.12.2025 р.	
5.	Підготовка вступу та висновків	09.12.2025 р.	
6.	Доопрацювання з урахуванням зауважень керівника	16.12.2025 р.	
7.	Перевірка роботи на плагіат	26.12.2025 р.	
8.	Попередній захист роботи	14.01.2026 р.	
9.	Отримання відгуку керівника роботи	20.01.2026 р.	
10.	Отримання зовнішньої рецензії	27.01.2026 р.	
11.	Допуск до захисту зав. кафедрою	30.01.2026 р.	
12.	Захист роботи	06.02.2026 р.	

Дата видачі завдання 25.10.2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

Гарант освітньо-професійної програми

Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти:

Доскалюк А.М.
(прізвище, ініціали)

А.М. Доскалюк
(підпис)

Гуріна Н.В.
(підпис)

Гуріна Н.В.
(прізвище, ініціали)
Колісник О. П.
(прізвище, ініціали)

Відповідальна особа

Факультету податков

Кафедра обліку та ауд

про пере

№	
п/п	
1.	ПІБ автора твору
2.	ПІБ наукового керівника
3.	Тип роботи, що перевіряє (курсова, кваліфікаційна (проект))
4.	Тема роботи
5.	Рік написання
6.	Оригінальний текст у роботі складає %
7.	Схожість %
8.	Цитати %

Факультету податкової справи, обліку та аудиту

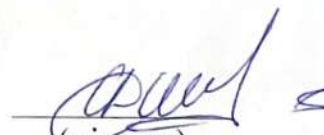
Кафедра обліку та аудиту

ДОВІДКА
про перевірку кваліфікаційної роботи (проєкту)
на академічний плагіат

№ п/п		
1.	ПІБ автора твору	Доскалюк Аліна Миколаївна
2.	ПІБ наукового керівника	Гуріна Н. В.
3.	Тип роботи, що перевіряється (курсова, кваліфікаційна робота (проєкт))	Кваліфікаційна робота
4.	Тема роботи	Організація і методика бухгалтерського обліку та контролю запасів
5.	Рік написання	2025
6.	Оригінальний текст у роботі складає %	92,26%
7.	Схожість %	7.74%
8.	Цитати%	5.76%

Відповідальна особа

Судак Д. Л.
(П.І.Б.)

(підпис)

АНОТАЦІЯ
на кваліфікаційну роботу
на тему: «ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
ТА КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ»

Мета роботи: полягає у дослідженні теоретичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку та контролю запасів, аналізі ефективності управління запасами на прикладі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» та розробці рекомендацій щодо удосконалення організації обліку й контролю матеріальних ресурсів підприємства.

Завданнями роботи є:

розкрити економічну сутність, класифікацію та роль запасів у діяльності підприємства; визначити умови визнання запасів; дослідити нормативно-правове забезпечення обліку запасів в Україні та міжнародну методологію їх оцінки;

розглянути облікову політику щодо обліку запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»; проаналізувати організацію і методику бухгалтерського обліку запасів на підприємстві ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»;

оцінити динаміку, структуру та ефективність використання запасів підприємства; провести аналіз оборотності матеріальних ресурсів та їх впливу на фінансові результати; виявити проблеми в системі обліку й контролю запасів на підприємстві; обґрунтувати напрями удосконалення організації, методики обліку і контролю запасів;

сформулювати висновки щодо отриманих результатів та запропонувати практичні рекомендації.

Предметом кваліфікаційної роботи є сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів організації бухгалтерського обліку та контролю запасів на підприємстві, а також методи їх оцінки, документування, руху та ефективності використання.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є запаси ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» як складова оборотних активів підприємства.

Базою дослідження виступає Товариство з обмеженою відповідальністю «МОНОЛІТ СМАРТ БУД».

За результатами дослідження сформульовані пропозиції, які полягають в необхідності перегляду політики управління запасами, порядку роботи з дебіторами, контроль витрат, планування матеріальних ресурсів.

Одержані результати можна безпосередньому використанні на підприємстві ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» для вдосконалення обліку, аналізу та контролю виробничих запасів.

Робота містить: 62 сторінках основного тексту, який включає 19 таблиць, 9 рисунків, 10 додатків. Список використаних джерел складається з 41 найменувань.

Ключові слова: запаси, матеріальні ресурси, виробничі запаси, оцінка, визнання, первинний документ.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2024-2025 рр.

Рік захисту роботи: 2026 р.

ANNOTATION
for the qualification work
on the topic: "ORGANIZATION AND METHODOLOGY OF
ACCOUNTING AND INVENTORY CONTROL "

The purpose of the work: is to study the theoretical and practical aspects of accounting and inventory control, analyze the effectiveness of inventory management using the example of LLC "MONOLIT SMART BUD" and develop recommendations for improving the organization of accounting and control of material resources of the enterprise.

The objectives of the work are:

to reveal the economic essence, classification and role of inventories in the activities of the enterprise; determine the conditions for recognizing inventories; to study the regulatory and legal support for inventory accounting in Ukraine and the international methodology for their assessment;

to consider the accounting policy for inventory accounting at LLC "MONOLIT SMART BUD"; to analyze the organization and methodology of inventory accounting at LLC "MONOLIT SMART BUD";

to assess the dynamics, structure and efficiency of the use of the enterprise's inventories; to analyze the turnover of material resources and their impact on financial results; to identify problems in the system of accounting and inventory control at the enterprise; to substantiate areas for improving the organization, methodology of accounting and inventory control;

to form conclusions on the results obtained and offer practical recommendations.

The subject of the qualification work is a set of theoretical, methodological and practical aspects of the organization of accounting and inventory control at the enterprise, as well as methods of their assessment, documentation, movement and efficiency of use.

The object of the qualification work is the inventories of LLC MONOLITH SMART BUD as a component of the current assets of the enterprise.

The basis of the study is the Limited Liability Company MONOLITH SMART BUD.

According to the results of the study, proposals were formulated, which consist in the need to review the inventory management policy, the procedure for working with debtors, cost control, and planning of material resources.

The results obtained can be directly used at the enterprise LLC "MONOLITH SMART BUD" to improve the accounting, analysis and control of production inventories.

The work contains: 62 pages of the main text, which includes 19 tables, 9 figures, 10 appendices. The list of sources used consists of 41 items.

Keywords: inventories, material resources, production inventories, assessment, recognition, primary document.

Year of completion of the qualification work: 2024-2025.

Year of defense of the work: 2026.

ЗМІСТ

	стор
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ	13
1.1. Економічна сутність запасів та їх класифікація	13
1.2. Визнання та оцінка запасів підприємства	17
1.3. Нормативно правове регулювання обліку запасів	21
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»	26
2.1. Облікова політика щодо обліку запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»	26
2.2. Організація та методика первинного обліку запасів	32
2.3. Організація і методика аналітичного і синтетичного обліку запасів	37
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ЗАПАСІВ НА ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»	41
3.1. Організація і методика контролю наявності та руху запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»	41
3.2. Аналіз наявності та руху запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»	48
3.3. Шляхи вдосконалення організації і методики обліку та контролю запасів	57
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки та зростання конкуренції ефективне управління матеріальними ресурсами набуває особливого значення. Запаси як складова оборотних активів займають ключове місце у забезпеченні безперервності виробничого процесу, формуванні собівартості продукції та впливають на кінцеві фінансові результати діяльності підприємства. Від правильності організації їхнього обліку, своєчасності контролю та раціональності використання залежить ефективність функціонування підприємства, рівень його матеріаломісткості, оборотності капіталу та фінансової стійкості.

Проблематика обліку та контролю запасів є однією з найважливіших у системі бухгалтерського обліку, оскільки запаси становлять значну частку активів підприємства та піддаються високому ризику втрат, псування й неефективного використання. Особливо актуальним це питання є для підприємств будівельної галузі, де матеріальні витрати формують більшу частину собівартості робіт, а номенклатура матеріалів є широкою та різноманітною.

Необхідність удосконалення методики обліку й контролю запасів обумовлена також впровадженням нових технологій, зміною нормативно-правового середовища, переходом до міжнародних стандартів, зростанням вимог до прозорості даних та якості управлінських рішень. У зв'язку з цим дослідження теоретичних основ обліку запасів, аналіз практичного стану їх обліку на підприємстві та розроблення рекомендацій щодо покращення системи управління ними є актуальним і має практичну цінність.

Питання організації обліку та контролю запасів тривалий час перебувають у центрі уваги науковців та практиків, що зумовлено важливістю цих активів для забезпечення безперервності виробництва та формування собівартості продукції. Значний внесок у розвиток теоретичних і методичних засад обліку запасів зробили вітчизняні та зарубіжні вчені.

Зокрема, Є.М. Романів у своїх працях акцентує увагу на економічній сутності запасів, їх ролі в системі управління оборотними активами підприємства та методологічних підходах до їх оцінки. Н.М. Гудзенко досліджує класифікаційні ознаки запасів та проблематику формування їх первісної вартості відповідно до національних та міжнародних стандартів.

Ю.В. Гибало та Т.А. Шпатиковська зосереджують увагу на питаннях оптимізації обліку запасів, удосконаленні документального забезпечення та застосуванні сучасних облікових технологій, зокрема автоматизованих систем управління матеріальними ресурсами.

У працях О.І. Гадзевич та Н.І. Коваль розкривається значення аналітичного обліку запасів, важливість контролю за їх рухом та формуванням достовірної інформації для управління підприємством. Значний внесок у розвиток вітчизняної методології бухгалтерського обліку зробив також Ф.Ф. Бутинець, який систематизував теоретичні положення щодо оцінки, документального оформлення та відображення запасів у бухгалтерських регістрах.

Таким чином, наукові напрацювання зазначених дослідників формують методологічну базу для вдосконалення практики обліку та аналізу запасів, забезпечують можливість комплексного підходу до управління матеріальними ресурсами і створюють теоретичні передумови для підвищення ефективності діяльності підприємств.

Мета та завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку та контролю запасів, аналізі ефективності управління запасами на прикладі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» та розробці рекомендацій щодо удосконалення організації обліку й контролю матеріальних ресурсів підприємства.

Для досягнення поставленої мети у роботі необхідно виконати такі завдання:

розкрити економічну сутність, класифікацію та роль запасів у діяльності підприємства;

визначити умови визнання запасів;

дослідити нормативно-правове забезпечення обліку запасів в Україні та

міжнародну методологію їх оцінки;

розглянути облікову політику щодо обліку запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»;

проаналізувати організацію і методику бухгалтерського обліку запасів на підприємстві ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»;

оцінити динаміку, структуру та ефективність використання запасів підприємства;

провести аналіз оборотності матеріальних ресурсів та їх впливу на фінансові результати;

виявити проблеми в системі обліку й контролю запасів на підприємстві;

обґрунтувати напрями удосконалення організації, методики обліку і контролю запасів;

сформулювати висновки щодо отриманих результатів та запропонувати практичні рекомендації.

Предмет дослідження виступає сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів організації бухгалтерського обліку та контролю запасів на підприємстві, а також методи їх оцінки, документування, руху та ефективності використання.

Об'єктом дослідження є запаси ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» як складова оборотних активів підприємства.

ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» — це сучасне будівельно-монтажне підприємство, основною діяльністю якого є виконання будівельних, ремонтних, монтажних та оздоблювальних робіт різної складності. Підприємство функціонує на засадах господарського розрахунку, має статус юридичної особи та здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України.

Основними видами діяльності підприємства є: зведення житлових та нежитлових будівель; ремонтно-будівельні роботи; монтаж інженерних мереж; оздоблювальні роботи; виконання бетонних і залізобетонних робіт; постачання та використання будівельних матеріалів.

У процесі господарської діяльності підприємство активно використовує значний обсяг виробничих запасів, що робить організацію їх обліку та

контролю ключовим елементом управління.

Основні показники діяльності підприємства за 2022-2024 роки наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні економічні показники діяльності ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр.

Показники	Період			Абсолютне відхилення, тис грн (+,-)		Відносне відхилення, %, (+,-)	
	2022	2023	2024	2023 року до 2022 року	2024 року до 2023 року	2023 року до 2022 року	2024 року до 2023 року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис грн	1019,6	7298,3	10588,2	6278,7	3289,9	615,80	45,08
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис грн	876,4	6727,2	9342,6	5850,8	2615,4	667,59	38,88
Валовий прибуток (збиток), тис грн	143,2	571,1	1245,6	427,9	674,5	298,81	118,11
Запаси, тис грн	611,8	1722,6	2419,5	1110,8	696,9	181,56	40,46
Чистий прибуток (збиток), тис грн	-127,7	149,1	57,2	276,8	-91,9	-216,76	-61,64
Гроші кошти та їх еквіваленти, тис грн	41,8	12,1	10,4	-29,7	-1,7	-71,05	-14,05
Дебіторська заборгованість, тис грн	189	480,6	604,1	291,6	123,5	154,29	25,70
Кредиторська заборгованість, тис грн	1356,3	2552,8	3702,1	1196,5	1149,3	88,22	45,02
Середньооблікова чисельність працюючих, чол	7	7	6	0	-1	0,00	-14,29
Витрати на оплату праці, тис грн	733,84	814,33	774,86	80,49	-39,47	10,97	-4,85
Середньомісячна заробітна плата, грн	8736,1	9694,4	10761,9	958,3	1067,5	10,97	11,01

Джерело: розраховано автором за матеріалами ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Аналіз ключових фінансово-економічних показників ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022–2024 роки свідчить про суттєві зміни у масштабах діяльності, структурі активів, ліквідності та фінансовій стійкості підприємства.

Чистий дохід від реалізації у 2023 році зріс у 7,2 раза порівняно з 2022 р., а

у 2024 році — ще на 45,08%. Це вказує на активне розширення обсягів діяльності та відновлення ринку. Проте собівартість реалізованої продукції зростала такими ж темпами, що може свідчити про: збільшення цін на будівельні матеріали, зростання обсягів робіт, низьку ефективність використання запасів. Темпи зростання собівартості майже повторюють темпи зростання доходу, що впливає на прибутковість.

Валовий прибуток має стійку позитивну динаміку: зростання на 298,7% у 2023 р., зростання на 118,11% у 2024 р. Це означає, що підприємство поліпшило маржинальність виробництва, хоча рівень витрат залишається високим.

Чистий фінансовий результат за період сформувався так: 2022 р.: збиток – 127,7 тис. грн, 2023 р.: прибуток 149,1 тис. грн, 2024 р.: прибуток 57,2 тис. грн. У 2024 році прибуток знизився на 61,6% через: зростання собівартості, підвищення кредиторської заборгованості, можливе подорожчання ресурсів.

Запаси зросли у 2023 р. на 181,56%, а у 2024 р. — ще на 40,46%. Це може свідчити про: збільшення обсягу незавершених робіт, закупівлю матеріалів «про запас», неефективне нормування запасів. Зростання запасів випереджає темпи зростання доходу у 2024 році — це ризик накопичення надлишків.

Грошові кошти зменшились у 2023 р. на 71,05%, а у 2024 р. — ще на 14,05%. Це свідчить про: погіршення ліквідності, надмірну прив'язку коштів у дебіторську заборгованість і запаси, нестачу вільних коштів для операційної діяльності.

Дебіторська заборгованість зросла у 2023 р. на 154,29%, а у 2024 р. — на 25,7%. Це означає: збільшення продажів у кредит, можливі проблеми зі своєчасною оплатою з боку замовників.

Кредиторська заборгованість збільшилась: у 2023 р. на 88,22%, у 2024 р. на ще 45,02%. Це свідчить про: залежність підприємства від зовнішнього фінансування, можливі труднощі з оперативною оплатою постачальникам.

Баланс між дебіторською і кредиторською заборгованістю погіршується, що знижує платоспроможність.

Чисельність працівників знизилась з 7 до 6 осіб у 2024 році. При цьому середня зарплата зростає стабільно на 11% щороку. Це може означати:

оптимізацію штату, підвищення кваліфікації персоналу, збереження мотивації співробітників.

За результатами аналізу можна зробити такі ключові висновки:

підприємство демонструє активне зростання обсягів діяльності, що підтверджується значним збільшенням чистого доходу;

незважаючи на збільшення масштабів діяльності, прибутковість залишається нестабільною, а чистий прибуток у 2024 році скоротився на 62%;

запаси, дебіторська та кредиторська заборгованість зростають випереджальними темпами, що вказує на проблеми з оборотністю коштів;

грошові кошти скорочуються, що негативно впливає на ліквідність;

Підприємству необхідно переглянути: політику управління запасами, порядок роботи з дебіторами, контроль витрат, планування матеріальних ресурсів.

Загалом ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» має значний потенціал розвитку, проте для стабілізації фінансового стану потрібно підвищити ефективність управління оборотними активами, оптимізувати запаси та поліпшити структуру зобов'язань.

Методи дослідження. У роботі використано такі методи:

загальнонаукові методи: аналіз і синтез — для системного вивчення теоретичних основ обліку запасів; індукція і дедукція — для формування логічних висновків; узагальнення — для формування висновків за результатами дослідження.

метод економічного аналізу: горизонтальний і вертикальний аналіз; порівняльний аналіз; коефіцієнтний аналіз (матеріаломісткість, матеріаловіддача, оборотність запасів).

методи графічного зображення інформації: побудова схем, таблиць і діаграм для візуалізації даних обліку та аналізу.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи є:

нормативно-правові акти України: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; НП(С)БО 9 «Запаси»; НП(С)БО 16 «Витрати»; План

рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій та Інструкція щодо його застосування; Податковий кодекс України (в частині оподаткування операцій із запасами);

наукова література та праці вчених;

матеріали ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»: облікова політика підприємства; первинні документи щодо надходження та використання запасів (накладні, акти, лімітно-забірні картки, акти списання); реєстри бухгалтерського обліку (журнал 5, відомості руху запасів); фінансова звітність підприємства (Баланс, Звіт про фінансові результати); внутрішні накази та розпорядження;

електронні джерела та довідкові матеріали: офіційні сайти державних органів (Мінфін, ДПС); електронні бухгалтерські ресурси; програмне забезпечення, що використовується на підприємстві.

Практичне значення одержаних у кваліфікаційній роботі результатів полягає в можливості їх безпосереднього використання на підприємстві ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» для вдосконалення обліку, аналізу та контролю виробничих запасів. На основі проведених досліджень сформовано конкретні пропозиції, що мають прикладне спрямування та можуть бути впроваджені у діяльність підприємства.

По-перше, узагальнення нормативно-правових положень та оцінка чинної системи обліку запасів дозволяють удосконалити внутрішню облікову політику, забезпечивши підвищення достовірності і своєчасності відображення інформації про матеріальні ресурси.

По-друге, результати аналізу динаміки, структури та ефективності використання запасів дають змогу виявити основні проблеми в організації матеріального забезпечення, зокрема надлишкові обсяги окремих видів ресурсів, уповільнення їх оборотності та високий рівень матеріаломісткості. Запропоновані рекомендації дозволяють оптимізувати обсяг запасів, зменшити витрати на їх утримання та прискорити оборотність.

По-третє, розроблена модель контролю руху та наявності запасів, а також схема контролю процесу постачання сприяють підвищенню якості

внутрішнього контролю. Запропоновані заходи забезпечують зниження ризиків нестач, наднормативних списань, порушень при документуванні господарських операцій і підвищують прозорість руху матеріалів.

По-четверте, розраховані коефіцієнти матеріаломісткості, матеріаловіддачі та оборотності можуть бути використані керівництвом підприємства для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації виробничих процесів, планування потреб у запасах та визначення економічно обґрунтованих норм витрат.

Таким чином, практичні результати дослідження спрямовані на підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства, покращення системи обліку та контролю запасів, а також підвищення загальної фінансової стійкості підприємства.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Кваліфікаційна робота виконана на 62 сторінках друкованого тексту. Робота налічує 19 таблиць, 9 рисунків і 10 додатків. Список використаних джерел налічує 41 джерело.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ

1.1. Економічна сутність та класифікація запасів підприємства

У контексті динамічного розвитку економіки та посилення конкурентоспроможності підприємств одним із ключових аспектів стає оптимізація управління матеріально-технічними запасами. Це вимагає впровадження інноваційних підходів до системи управління ресурсами, особливо у сфері виробничих запасів.

Виробничі запаси є фундаментом функціонування будь-якої галузі, оскільки забезпечують безперебійність виробничого процесу. Вони включають у себе всі необхідні матеріали, сировину, паливо, напівфабрикати та інші ресурси, що використовуються у процесі виробництва. Саме ці запаси безпосередньо впливають на собівартість кінцевої продукції та загальні результати діяльності підприємства [1].

Зміни у ринкових умовах, розмаїття форм власності та тривалі економічні реформи в Україні ставлять перед бухгалтерським обліком нові завдання. Сучасний облік має бути не лише інструментом реєстрації господарських операцій, але й ефективним засобом контролю та аналізу господарських процесів.

Стабільне та ефективне забезпечення підприємства матеріальними ресурсами виступає визначальним чинником успішного розвитку виробництва. Оскільки значна частина витрат припадає саме на сировину, матеріали, паливо й напівфабрикати, важливим завданням є не лише забезпечення їх наявності, але й пошук шляхів раціонального та економного використання.

Одним із ключових чинників ефективної діяльності підприємства є оптимальний рівень запасів, які воно має у своєму розпорядженні. Раціональне використання цих оборотних активів, належний контроль за їх рухом і точний бухгалтерський облік сприяють підвищенню ефективності використання

ресурсів і, відповідно, отриманню позитивного фінансового результату — основної мети більшості підприємств.

Таким чином, розуміння економічної сутності категорії «запаси» та правильний класифікаційний поділ цих активів є необхідними умовами для формування ефективної системи управління матеріальними ресурсами та забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Дослідження економічної сутності поняття «запаси» потребує врахування вимог нормативно-правових документів, що регулюють бухгалтерський облік в Україні та за кордоном, зокрема Національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) і Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Водночас важливо опиратися на наукові підходи вітчизняних і зарубіжних учених, які розкривають зміст, структуру та економічне значення запасів у системі управління підприємством.

Термін «запаси» як економічна категорія набув офіційного закріплення в Україні у 1990-х роках ХХ століття. Це стало можливим завдяки прийняттю Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [2], а також упровадженню національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які привели систему вітчизняного обліку у відповідність до міжнародних вимог [3; 4].

Теоретичні та методологічні засади формування інформації про запаси, порядок їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності визначено у НП(С)БО 9 «Запаси» [3] та М(С)БО 2 «Запаси» [4]. Ці стандарти встановлюють єдині принципи:

- визнання запасів як активів;
- оцінки їх первісної та балансової вартості;
- визначення методів списання запасів у виробництво;
- розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності підприємства [3; 4].

Запаси в контексті Господарського кодексу України [5] визначаються «як ресурси, які підприємство має на своєму балансі для подальшого використання у господарській діяльності. Це можуть бути сировина, матеріали, готова

продукція, незавершене виробництво та інші види запасів, які підприємство використовує для забезпечення своїх виробничих і комерційних процесів» [5].

Таким чином, нормативно-правове та теоретичне підґрунтя дозволяє сформулювати цілісне уявлення про запаси як економічну категорію, що є складовою оборотних активів підприємства та забезпечує безперервність виробничо-господарських процесів.

В українських наукових дослідженнях запаси підприємства зазвичай розглядаються крізь призму їхнього впливу на фінансові результати та загальну ефективність господарської діяльності. Однак серед учених немає єдиної точки зору щодо економічної сутності цієї категорії. Аналіз сучасної економічної літератури дозволив виділити три основні підходи до трактування сутності запасів:

Бухгалтерський підхід — розглядає запаси як активи підприємства, що мають вартісне вираження та забезпечують майбутні економічні вигоди [19].

Економічний підхід — визначає запаси як предмети праці, тобто матеріальні елементи, що беруть участь у виробничому процесі й змінюють свою форму в результаті обробки [19].

Виробничий підхід — тлумачить запаси як матеріальні ресурси підприємства, необхідні для безперервного функціонування виробництва та забезпечення його ритмічності [19].

Відповідно до цих підходів у Додатках А, Б, В наведено узагальнені наукові підходи до визначення поняття «запаси» представниками різних наукових шкіл.

Незалежно від підходу, сутність запасів полягає в тому, що вони є матеріальною основою діяльності підприємства, впливають на собівартість, прибутковість і ліквідність, а отже, відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності.

Таким чином, запаси виступають не лише матеріальною, а й фінансовою складовою виробничого процесу, яка формує основу для управління оборотним капіталом підприємства. Правильне розуміння їх сутності є базою для подальшого вивчення питань класифікації, оцінки та ефективного управління

запасами.

У науковій літературі та господарській практиці існує велика кількість підходів до класифікації запасів. Вона здійснюється за різними ознаками залежно від мети аналізу, обліку чи управління. Узагальнено класифікацію запасів можна подати в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація запасів за різними ознаками

Ознака класифікації	Види запасів	Характеристика / приклади
За роллю у виробничому процесі	• Виробничі запаси • Незавершене виробництво • Готова продукція	Виробничі запаси — сировина, матеріали, комплектуючі; незавершене виробництво — напівфабрикати; готова продукція — кінцевий результат виробництва.
За місцем у кругообігу капіталу	• Виробничі запаси • Товарні запаси	Виробничі запаси забезпечують процес виробництва, товарні — призначені для реалізації.
За функціональним призначенням	• Основні • Допоміжні • Паливні • Тара та тарні матеріали • Запасні частини	Відображають функціональну роль у забезпеченні виробничої діяльності підприємства.
За джерелами утворення	• Придбані • Власного виробництва • Безоплатно отримані	Визначаються способом надходження запасів на підприємство.
За ступенем ліквідності	• Високоліквідні • Середньоліквідні • Неліквідні	Характеризують швидкість перетворення запасів у грошові кошти.
За строком зберігання	• Поточні • Страхові (резервні) • Сезонні	Поточні забезпечують безперервність виробництва, страхові — захист від перебоїв постачання, сезонні — враховують сезонні коливання.
За місцем зберігання	• Центральні склади • Цехові склади • Транзитні запаси	Визначаються розташуванням запасів у логістичній системі підприємства.
За видом матеріалу	• Сировина • Матеріали • Напівфабрикати • Комплектуючі вироби	Класифікація використовується для управлінського обліку та нормування.
За ступенем готовності до споживання	• Невиробничі • Виробничі • Реалізаційні	Відображають стадію руху запасів у виробничо-комерційному циклі.

Джерело: сформовано на основі [20]

Такий підхід дозволяє системно розглядати запаси як складну економічну категорію, що поєднує облікові, виробничі й управлінські аспекти. Класифікація забезпечує можливість оптимізації управління запасами, підвищення ефективності їх використання та точності фінансового аналізу.

Отже, поняття «запаси» є однією з ключових економічних категорій, що відображає матеріальну основу виробничо-господарської діяльності підприємства. У науковій літературі та нормативних документах запаси розглядаються як частина оборотних активів, яка забезпечує безперервність виробництва, збереження фінансової стійкості та ефективність використання ресурсів.

1.2. Визнання та оцінка запасів підприємства

Визнання і оцінка запасів здійснюються відповідно до вимог НП(С)БО 9 «Запаси» [3] та МСБО (IAS) 2 «Запаси»[4], що встановлюють єдині принципи їх класифікації та відображення у фінансовій звітності.

Першочерговим етапом у дослідженні процесу оцінки запасів підприємства є виокремлення основних її видів, що формуються відповідно до етапів відображення запасів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Оцінка запасів має важливе значення, оскільки від правильності її здійснення залежить достовірність фінансових результатів, вірність визначення собівартості продукції, а також реальність показників балансу підприємства (рис. 1.1).

Таким чином, оцінювання запасів підприємства здійснюється на трьох основних етапах:

при зарахуванні запасів на баланс — визначається первісна вартість запасів, тобто сума фактичних витрат на їх придбання чи виготовлення;

при вибутті запасів — здійснюється оцінка вартості запасів, що вибули зі складу (списання на виробництво, продаж, безоплатна передача тощо) за певним методом (ФІФО, середньозважена собівартість тощо).

при відображенні у фінансовій звітності — проводиться оцінка запасів на

дату балансу за найменшою з двох величин: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації [22].

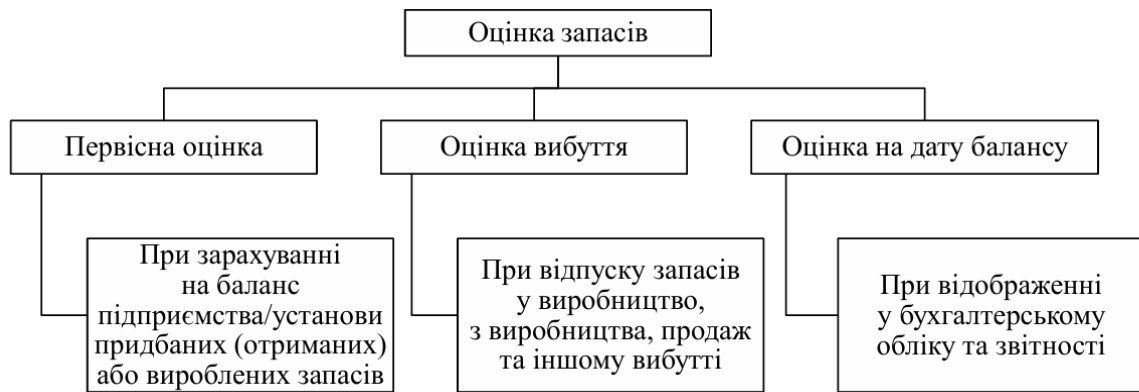

Рис. 1.1. Етапи оцінки запасів підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [22]

При первісній оцінці «запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю» [3; 21], яка визначається в залежності від джерела надходження запасів (Додаток Г).

Витрати, які формують первісну вартість запасів визначені у НП(С)БО 9 «Запаси» [3] та Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів [21]. За МСБО 2 «Запаси» оцінюють за меншою з та ких двох величин: собівартість (рис. 1.2) та чиста вартість реалізації» [4].

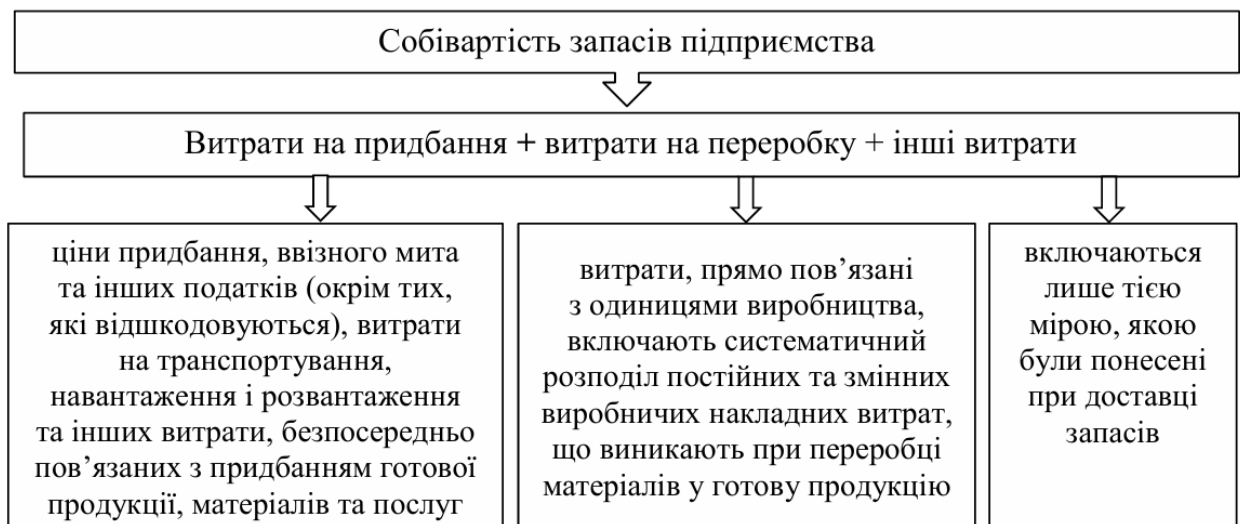

Рис. 1.2. Витрати, які формують собівартість запасів за МСБО 2 «Запаси»

Джерело: складено автором за [4]

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» (НП(С)БО 9) [3], підприємство самостійно визначає метод оцінки вибуття запасів, який закріплюється в обліковій політиці. Вибір методу має бути обґрунтованим з урахуванням особливостей діяльності, технологічного процесу та економічної доцільності.

Одним із ключових аспектів обліку запасів на підприємстві є вибір методу їх оцінки при вибутті, який безпосередньо впливає на фінансовий результат, собівартість продукції та оподаткування.

Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси» [3], до методів оцінки вибуття запасів належать: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів, середньозваженої собівартості; ФІФО (FIFO — first in, first out), нормативних витрат, ціни продажу (таблиця 1.2) [3].

Таблиця 1.2

Основні методи оцінки вибуття запасів згідно з НП(С)БО 9 «Запаси»

Метод оцінки вибуття запасів	Суть методу	Переваги	Недоліки	Сфера застосування
Ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів	Запаси оцінюються за фактичною собівартістю кожної одиниці.	Висока точність; реальне відображення вартості.	Висока трудомісткість; потребує окремого обліку кожної одиниці.	Для унікальних, дорогих предметів (техніка, авто, дорогоцінні вироби).
Середньозваженої собівартості	Собівартість одиниці визначається як середньозважена величина між залишками та надходженнями.	Простота розрахунків; стабільність результатів.	Не відображає коливань цін; усереднює реальні зміни.	Найпоширеніший у виробництві та торгівлі.
ФІФО (FIFO — першим прийшов, першим пішов)	Запаси, що надійшли раніше, вибувають першими.	Відображає природний рух запасів; забезпечує реалістичну оцінку залишків.	При інфляції збільшує прибуток і податки.	Підприємства з обмеженим терміном зберігання продукції.
Нормативних витрат	Оцінка запасів за встановленими нормами витрат, що періодично переглядаються.	Зручний для планування і контролю; автоматизація обліку.	Відхилення від норм вимагають додаткових розрахунків.	Виробничі підприємства зі стабільним технологічним процесом.
Ціни продажу	Собівартість визначається як різниця між ціною продажу і торговою націнкою.	Простота застосування; швидкість розрахунків.	Не придатний для виробництва; залежить від стабільності націнки.	Торговельні підприємства.

Джерело: сформовано на основі [22]

Відповідно до положень НП(С)БО 9 «Запаси», підприємство самостійно визначає метод оцінки запасів, що закріплюється в обліковій політиці [3].

Вибір методу оцінки повинен бути обґрунтованим з урахуванням характеру діяльності, галузевих особливостей, структури запасів та технологічного процесу. Для кожної групи запасів застосовується один метод оцінки, який має використовуватися постійно з року в рік.

Таким чином, кожен метод оцінки вибуття запасів має свої особливості, переваги та обмеження.

Метод середньозваженої собівартості є найбільш поширеним в Україні завдяки простоті розрахунку і стабільності фінансових результатів.

Метод ФІФО краще відображає реальний рух запасів і доцільний у періоди стабільних цін, тоді як метод ідентифікованої собівартості підходить для підприємств з унікальною номенклатурою товарів.

Метод нормативних витрат ефективний у серійному виробництві, а метод ціни продажу — у роздрібній торгівлі.

Отже, вибір оптимального методу оцінки запасів має здійснюватися з урахуванням галузевої специфіки підприємства, стратегії управління витратами та потреб користувачів фінансової звітності.

Наступним видом оцінки запасів є оцінка на дату балансу, за якою запаси відображаються за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації [22].

Такий підхід встановлено Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [3], відповідно до якого запаси на дату балансу повинні оцінюватися з урахуванням можливого зниження їх вартості [22].

Первісна вартість запасів — це сукупність витрат на їх придбання або виготовлення, включно з витратами на транспортування, навантаження, розвантаження, страхування та доведення до стану, придатного для використання або продажу [23].

Чиста вартість реалізації визначається як очікувана ціна реалізації запасів за умов звичайної діяльності підприємства за мінусом очікуваних витрат на їх

завершення та реалізацію [23].

Вибір підприємством оптимального методу оцінки запасів має важливе значення для забезпечення ефективного управління матеріальними ресурсами, підвищення результативності господарської діяльності та стабільності фінансового стану.

Раціонально обраний метод дозволяє забезпечити об'єктивне відображення собівартості продукції, оптимізувати рівень витрат і сформувати достовірну інформацію про фінансові результати.

Правильна методика оцінки запасів сприяє прискоренню оборотності оборотних коштів, зменшенню потреби в залученні додаткових фінансових ресурсів, а також підвищує інвестиційну привабливість підприємства.

Це, у свою чергу, створює передумови для збільшення прибутковості, підвищення ефективності використання активів та зміцнення фінансової стійкості підприємства загалом.

Отже, вибір методу оцінки запасів є не лише обліковим, а й стратегічним рішенням, яке впливає на фінансові показники, податкові зобов'язання та конкурентоспроможність підприємства на ринку.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку запасів

Облік запасів в Україні здійснюється відповідно до чинного нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку, яке визначає єдині принципи формування, оцінки та відображення інформації про запаси у фінансовій звітності підприємств [24].

Метою нормативного регулювання є забезпечення достовірності, повноти та зіставності даних бухгалтерського обліку, що дає можливість користувачам приймати обґрунтовані управлінські рішення [3; 4].

Система нормативного регулювання бухгалтерського обліку в Україні має ієрархічну структуру, що складається з кількох рівнів (рис.1.3):

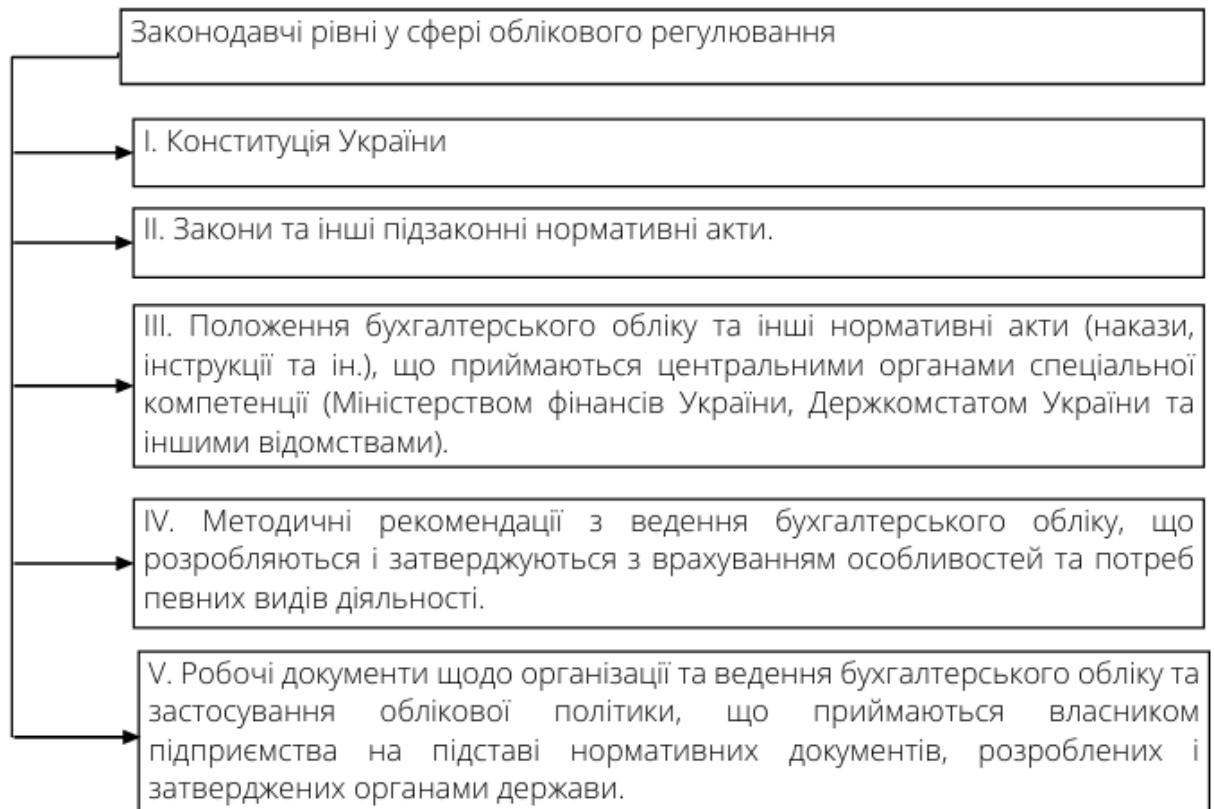

Рис. 1.3. Законодавчі складові щодо облікового регулювання

Джерело: сформовано на основі [24]

Надана схема ілюструє багаторівневу систему нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів на підприємствах України, яка включає законодавчі акти вищої юридичної сили та нормативно-правові акти, що регулюють методологічні засади обліку.

Основні нормативно-правові акти, що регулюють облік запасів наведено в таблиці 1.3.

Отже, наявність чіткої системи нормативно-правових документів забезпечує:

- єдність методології ведення бухгалтерського обліку запасів;
- зіставність фінансової інформації між підприємствами;
- достовірність фінансової звітності;
- дотримання принципів обачності, повного висвітлення та послідовності облікової політики.

Підприємство самостійно формує власну облікову політику, виходячи з особливостей своєї діяльності, системи управління та вимог чинного

законодавства.

Таблиця 1.3

Основні нормативно-правові акти, що регулюють облік запасів

Нормативно-правовий акт	Суть регулювання	Орган, що затвердив
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2]	«Визначає правові засади організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності, права й обов'язки бухгалтерських служб, вимоги до облікової політики» [2].	Верховна Рада України
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [25]	«Встановлює склад, зміст і принципи підготовки фінансової звітності, у тому числі щодо відображення запасів» [25].	Міністерство фінансів України
НП(С)БО 9 «Запаси» [3]	«Головний нормативний документ, що визначає правила визнання, оцінки, вибуття, уцінки та відображення запасів у бухгалтерському обліку» [3].	Міністерство фінансів України
НП(С)БО 16 «Витрати» [26]	«Визначає порядок формування собівартості запасів, включення витрат до первісної вартості» [26].	Міністерство фінансів України
Податковий кодекс України [27]	«Регламентує порядок податкового обліку запасів, визначення доходів і витрат для оподаткування прибутку» [27].	Верховна Рада України
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 2 «Запаси» [4]	«Встановлює міжнародні принципи обліку запасів, що застосовуються підприємствами, які складають звітність за МСФЗ» [4].	Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB)

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3; 4; 25; 26; 27]

Облікова інформація є основою для прийняття управлінських рішень, тому обрана політика може впливати на фінансові результати та показники діяльності підприємства.

У частині виробничих запасів в обліковій політиці визначають:

правила документообігу, що регулюють оформлення надходження, переміщення та вибуття запасів;

робочий план рахунків бухгалтерського обліку, у тому числі субрахунки для обліку різних видів запасів;

форми первинних документів, які використовуються для оформлення операцій (накладні, акти, вимоги тощо);

порядок обліку транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ): чи виділяти їх на

окремому субрахунку; як розподіляти між видами запасів;

метод оцінки вибуття запасів, який застосовуватиметься (ФІФО, ідентифікована собівартість, середньозважена собівартість тощо);

періодичність визначення середньозваженої собівартості — за потреби, якщо обрано відповідний метод;

порядок контролю руху запасів: періодичність інвентаризацій; перелік матеріально відповідальних осіб; правила документального підтвердження операцій;

аналітичний облік запасів — визначення одиниць натурального виміру, місць зберігання, матеріально відповідальних осіб тощо.

Облікова політика формується лише щодо тих об'єктів обліку і господарських операцій, які реально здійснюються або плануються на підприємстві.

Вона має бути послідовною та стабільною, щоб забезпечити достовірність і порівнянність фінансової звітності.

Таким чином, нормативно-правова база бухгалтерського обліку запасів є основою для формування єдиних підходів до їх оцінки, відображення у звітності та прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було досліджено теоретичні та нормативно-методологічні засади формування, обліку та контролю запасів підприємства. Аналіз економічної сутності категорії «запаси» показав, що вони є невід'ємною складовою оборотних активів та відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу, формуванні собівартості продукції та фінансових результатів діяльності підприємства.

Встановлено, що запасам притаманні подвійна економічна природа — матеріальна та фінансова, що вимагає системного підходу до їх обліку та управління. Узагальнення наукових підходів свідчить про існування різних трактувань сутності запасів залежно від бухгалтерського, економічного чи виробничого підходів, що підкреслює багатофункціональність цієї категорії та необхідність її комплексного вивчення.

Значну увагу було приділено питанням класифікації запасів, адже саме класифікаційний поділ забезпечує можливість формування ефективної системи контролю, оптимізації рівня матеріальних ресурсів, раціонального використання оборотного капіталу та достовірного фінансового аналізу. Наведена класифікація за різними ознаками демонструє різноманітність запасів та складність їх управління в умовах виробничо-господарської діяльності.

У розділі також розкрито методологічні засади визнання та оцінки запасів згідно з НП(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси». Визначено, що правильний вибір підприємством методів оцінки первісної вартості та вибуття запасів є стратегічним рішенням, яке впливає на собівартість продукції, величину фінансового результату, податкові зобов'язання та загальну ефективність управління ресурсами. Оцінка запасів на дату балансу за найменшою з двох величин — первісною вартістю або чистою вартістю реалізації — забезпечує дотримання принципу обачності у бухгалтерському обліку.

У розділі окреслено національну систему нормативно-правового регулювання обліку запасів, яка включає закони, положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти, методичні рекомендації та внутрішні регламенти підприємства. Зроблено висновок, що комплексність нормативної бази сприяє забезпеченню прозорості, єдності методології, порівнюваності фінансової інформації та формуванню якісних управлінських рішень.

Таким чином, теоретичні засади бухгалтерського обліку та контролю запасів є фундаментальною основою для подальшого дослідження практичних аспектів організації обліку та системи внутрішнього контролю запасів на підприємстві, що буде розкрито в наступних розділах роботи.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

2.1. Облікова політика щодо обліку запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Запаси становлять значну частину активів будь-якого виробничого підприємства, зокрема тих, що спеціалізуються на виробництві будівельних матеріалів. Їх ефективний облік є необхідною умовою забезпечення безперервності виробничого процесу, оптимізації витрат і досягнення стабільних фінансових результатів.

У сучасних умовах динамічного розвитку ринку будівельних матеріалів та зростання обсягів будівництва адекватна система обліку матеріальних ресурсів набуває стратегічного значення. Вона дозволяє не лише контролювати забезпечення виробництва сировиною і матеріалами, а й раціоналізувати їх використання, що безпосередньо впливає на собівартість продукції та фінансові показники діяльності підприємства.

Дослідження проведено на прикладі фінансово-господарської діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» (далі — ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»). Під час аналізу враховано галузеву приналежність підприємства, специфіку його діяльності та особливості формування облікової політики.

ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» є підприємством, що спеціалізується на будівництві та виробництві будівельних матеріалів. Компанія була заснована з метою надання якісних і сучасних рішень у сфері будівництва, забезпечення потреб споживачів у надійних будівельних матеріалах та послугах. Основними напрямками діяльності є:

- будівництво житлових і комерційних об'єктів;
- виробництво будівельних матеріалів (цегла, бетон, сухі будівельні суміші тощо);

виконання ремонтно-будівельних робіт.

Основні види діяльності підприємства відповідно до КВЕД подано у Додатку Д.

Організаційна структура ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» представлена сукупністю основних підрозділів, діяльність яких спрямована на забезпечення ефективного функціонування підприємства (рис. 2.1).

Рис.2.1. Організаційна структура ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Джерело: складено автором на основі матеріалів базового підприємства

Структура побудована за функціональним принципом, що дає змогу раціонально розподілити обов'язки між працівниками та підвищити результативність управління.

Провідним елементом організаційної структури є виробничий відділ, який відповідає за виготовлення будівельних матеріалів і виконання будівельно-монтажних робіт. До його складу входять майстерні з виробництва окремих видів матеріалів, а також будівельні бригади, які здійснюють безпосереднє виконання робіт на об'єктах.

Важливе місце посідає відділ продажів і маркетингу, який займається

збутом готової продукції, розробкою та реалізацією маркетингової стратегії, пошуком нових клієнтів, просуванням бренду компанії на ринку, а також підтриманням партнерських відносин із постійними замовниками.

Ключову роль у забезпеченні якості продукції відіграє технічний відділ, який відповідає за технічну підтримку виробничих процесів, контроль якості готової продукції, впровадження сучасних технологій і підвищення ефективності виробництва.

Особливе значення має бухгалтерський відділ, який здійснює фінансове планування, ведення бухгалтерського обліку та податкових розрахунків, складання фінансової звітності, а також контроль за рухом фінансових ресурсів. Цей підрозділ забезпечує фінансову стабільність і платоспроможність підприємства.

Організаційна структура ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» має лінійно-функціональний характер, що забезпечує чіткий розподіл управлінських повноважень і відповідальності між підрозділами підприємства. На чолі підприємства стоїть директор, який здійснює загальне керівництво діяльністю товариства, представляє його інтереси у взаємовідносинах із зовнішніми контрагентами та несе відповідальність за результати господарської діяльності.

Директору безпосередньо підпорядковані:

заступник директора з виробництва — організовує та контролює виконання будівельних робіт, відповідає за ефективне використання виробничих ресурсів;

заступник директора з економіки та фінансів — координує фінансово-господарську діяльність підприємства, здійснює планування та аналіз фінансових показників;

головний інженер — відповідає за технічну підготовку виробництва, впровадження нових технологій та контроль за дотриманням технічних норм;

начальник відділу кадрів — забезпечує кадрову політику підприємства, організовує підбір, навчання та мотивацію персоналу;

головний бухгалтер — здійснює організацію бухгалтерського обліку, веде фінансову звітність, контролює правильність і своєчасність відображення господарських операцій.

Таким чином, структура управління підприємством є оптимальною для забезпечення ефективної координації діяльності підрозділів і досягнення стратегічних цілей компанії.

Облікова політика ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що застосовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, узагальнення інформації про фінансово-господарські операції та складання фінансової звітності.

Формування облікової політики є відповідальністю головного бухгалтера та здійснюється з урахуванням особливостей діяльності підприємства, вимог законодавства й внутрішніх потреб управління. Затверджується вона наказом керівника підприємства.

Основна мета облікової політики полягає у вдосконаленні системи бухгалтерського обліку, забезпеченні достовірності облікових даних і прозорості фінансової звітності. Для цього на підприємстві застосовуються різні методи оцінки, групування та узагальнення облікової інформації, що визначаються внутрішніми нормативними документами — наказами, положеннями, інструкціями тощо (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Формалізація облікової політики ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Документ (група документів)	Склад (характеристика)
1	2
Наказ про облікову політику	Основний документ, що затверджує обрані підприємством методи, принципи та процедури ведення бухгалтерського обліку. Містить перелік методів оцінки активів, способи амортизації, порядок обліку витрат, доходів тощо.
Положення про бухгалтерську службу	Визначає структуру, функції, права та обов'язки бухгалтерської служби, порядок взаємодії з іншими підрозділами підприємства.
Посадові інструкції бухгалтерів	Містять конкретні обов'язки, повноваження і відповідальність працівників бухгалтерії за ведення окремих ділянок обліку.
Положення про документообіг	Регламентує порядок складання, перевірки, затвердження, передачі та зберігання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку.
Графік документообігу	Визначає терміни руху документів, відповідальних осіб та порядок передачі документів між структурними підрозділами.
План рахунків бухгалтерського обліку	Затверджений перелік рахунків, які використовуються підприємством відповідно до НП(С)БО, з урахуванням особливостей діяльності компанії.
Регістри бухгалтерського обліку	Ведуться в електронній формі; включають журнали-ордери, відомості, оборотно-сальдові відомості тощо.

Продовження таблиці 2.1

1	2
Внутрішні накази і розпорядження	Використовуються для затвердження окремих елементів облікової політики (наприклад, змін у методах оцінки запасів, строків амортизації, створення резервів тощо).
Облікові довідки та методичні рекомендації	Використовуються для уточнення окремих аспектів обліку, документального оформлення або розрахунків.

Джерело: сформовано автором на основі [28]

Наявність ефективної облікової політики дозволяє підприємству не лише своєчасно формувати достовірну звітність, а й забезпечувати інформаційну підтримку для прийняття управлінських рішень, підвищуючи тим самим рівень фінансової стабільності та конкурентоспроможності ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Основні елементи облікової політики ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Елемент облікової політики	Зміст (метод / порядок / підхід)
Бухгалтерський облік	Ведеться відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2] та НП(С)БО.
Форма бухгалтерського обліку	Автоматизована, із використанням сучасного програмного забезпечення («BAS.Бухгалтерія»).
Одиниця обліку запасів	Окремий вид або найменування запасів.
Метод оцінки вибуття запасів	Метод середньозваженої собівартості.
Оцінка незавершеного виробництва	За фактичною виробничою собівартістю.
Амортизація основних засобів	Прямолінійний метод; строки корисного використання встановлюються згідно з технічними характеристиками.
Облік малоцінних і швидкозношуваних предметів (МШП)	Ведеться за первісною вартістю з подальшим списанням при передачі в експлуатацію.
Резерв сумнівних боргів	Створюється на підставі аналізу платоспроможності дебіторів.
Визнання доходів і витрат	Доходи — за принципом нарахування; витрати — у періоді їх виникнення.
Облік фінансових результатів	Ведеться на рахунку 79 «Фінансові результати» із подальшим відображенням чистого прибутку або збитку на рахунку 44 «Нерозподілений прибуток».
Порядок складання фінансової звітності	Звітність складається щоквартально та щорічно відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».
Валюта звітності	Українська гривня (грн).
Відповідальність за ведення обліку	Головний бухгалтер, який забезпечує достовірність і своєчасність подання фінансової звітності.

Джерело: сформовано автором на основі [29]

Отже, з метою забезпечення єдності в обліковій політиці необхідно, щоб відповідні документи були розповсюджені на всі структурні підрозділи будівельного підприємства. Водночас, для ефективного управління діяльністю окремих підрозділів та врахування їхніх специфічних особливостей може бути розроблений окремий регламент (внутрішні правила), який містить лише ті елементи загальної облікової політики підприємства, що є необхідними для ведення обліку та контролю на конкретній ділянці.

Однією з основ ефективної організації обліку запасів є облікова політика підприємства, яка повинна бути обґрунтованою, відповідати як зовнішнім, так і внутрішнім умовам господарювання, а також стратегічним цілям підприємства.

Сформована на підприємстві облікова політика щодо запасів є результатом управлінських рішень стосовно вибору варіантів облікового відображення господарських операцій серед дозволених законодавством альтернативних методів та процедур.

Обрані методи обліку мають відповідати двом ключовим умовам:
використовуватися при складанні та поданні фінансової звітності;
мати альтернативні варіанти, передбачені чинними нормативно-правовими актами.

Приймаючи рішення щодо вибору методів та процедур обліку запасів, необхідно всебічно аналізувати фактори, пов'язані з ефективністю управління як запасами, так і діяльністю підприємства в цілому.

Інструментом обґрунтування професійного судження бухгалтерів при формуванні облікової політики може бути спеціальний розрахунок-обґрунтування. У цьому документі повинні бути визначені критерії вибору елементів облікової політики щодо запасів серед альтернативних варіантів з урахуванням їх впливу на фінансові результати діяльності підприємства та показники оподаткування.

При цьому необхідно враховувати як прямі фактори впливу операцій із запасами (на витрати, доходи, прибуток, податки), так і опосередковані фактори, пов'язані, наприклад, із оплатою праці працівників бухгалтерії чи

особливостями документообігу.

2.2. Організація та методика первинного обліку запасів

На підприємствах будівельної діяльності, а також і на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД», методика обліку запасів включає наступні етапи та процедури (рис. 2.2).

Рис.2.2. Етапи та процедури методики обліку запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ»

Первинний облік запасів є початковим етапом бухгалтерського обліку, на якому здійснюється документальне підтвердження всіх операцій, пов'язаних із надходженням, зберіганням і використанням запасів. Саме на цьому етапі формується основа достовірності даних, що відображаються у бухгалтерських регістрах і фінансовій звітності підприємства.

Організація первинного обліку запасів передбачає створення чіткої системи документообігу, визначення відповідальних осіб, термінів подання документів і порядку їх перевірки. На підприємстві ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» відповідальність за ведення первинного обліку запасів покладається на

комірників, бухгалтерів виробничих підрозділів і працівників відділу постачання.

Основними завданнями первинного обліку запасів є:

«своєчасне й повне документальне оформлення всіх господарських операцій із запасами;

забезпечення контролю за збереженням матеріальних цінностей;

правильне визначення фактичної собівартості запасів;

своєчасне відображення руху запасів у бухгалтерському обліку» [30].

На підприємстві ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» особлива увага приділяється порядку документообігу з обліку будівельних матеріалів. Це є важливою складовою процесу бухгалтерського обліку матеріалів у будівництві, адже належне оформлення первинних документів забезпечує достовірність даних щодо руху та використання запасів, своєчасне відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку, а також контроль за їх збереженням.

Для досліджуваного підприємства процес організації первинного обліку запасів розпочинається з відбору типових форм первинних документів, затверджених і рекомендованих Міністерством статистики України [31]. Такі документи забезпечують уніфікований підхід до відображення операцій з руху запасів — від моменту їх надходження до передачі у виробництво або реалізації.

Первинні документи використовуються на всіх етапах облікового процесу: під час приймання, зберігання, переміщення та списання матеріальних ресурсів. Вони є основою для аналітичного й синтетичного обліку, формування регістрів бухгалтерського обліку, а також фінансової звітності.

У додатку Ж подано перелік основних первинних документів, що застосовуються в ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» для оформлення надходження виробничих запасів.

На будівельному підприємстві ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» важливе місце в організації первинного обліку запасів займає документальне оформлення їх відпуску та використання у процесі виконання будівельно-

монтажних робіт [32].

Усі операції з відпуску запасів зі складу здійснюються лише на підставі належним чином оформлених первинних документів, які містять обов'язкові реквізити: назву матеріалів, їх кількість, одиницю виміру, ціну, суму, підписи осіб, відповідальних за відпуск і отримання. Ці документи є підставою для списання запасів на відповідні об'єкти будівництва або види робіт (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Первинні документи з відпуску та використання виробничих запасів у ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Назва первинного документа	Призначення документа	Відповідальні особи за складання та підпис
1	2	3
Лімітно-забірна картка (типова форма № М-8)	Для систематичного відпуску матеріалів на будівельні об'єкти в межах встановлених норм	Комірник, начальник дільниці, виконавець робіт
Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (типова форма № М-11)	Для разового відпуску або переміщення запасів між складами чи підрозділами	Комірник, матеріально відповідальні особи
Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів	Для оформлення додаткового відпуску матеріалів понад норму	Виконавець робіт, головний інженер, бухгалтер
Акт списання матеріалів	Для підтвердження використання запасів у виробництві або їх псування	Комісія з представників бухгалтерії, складу та виробництва
Акт приймання виконаних робіт (форма № КБ-2в)	Для підтвердження обсягів виконаних робіт і вартості використаних матеріалів	Виконавець робіт, представник замовника, бухгалтер

Джерело: сформовано автором на основі [31]

Організація документообігу передбачає дотримання принципу єдиного руху документів — від моменту їх складання до передачі в бухгалтерію. Для цього на підприємстві розробляється графік документообігу. Графік документообігу визначає послідовність руху первинних документів, що забезпечують облік операцій із запасами — від моменту їх закупівлі до списання у виробництво. Такий підхід дозволяє контролювати своєчасність оформлення документів, запобігає зловживанням і сприяє підвищенню достовірності облікових даних.

Таблиця 2.4

Графік документообігу з обліку запасів у ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Назва документа	Хто складас	Хто перевіряє та підписує	Куди подається	Термін подання	Примітка
Заявка на придбання матеріалів	Виконроб (майстер)	Головний інженер, директор	Відділ постачання	За потреби	Підстава для замовлення матеріалів
Договір постачання матеріалів	Відділ постачання	Директор, головний бухгалтер	Постачальнику, бухгалтерії	До відвантаження	У двох примірниках
Прибуткова накладна	Постачальник, комірник	Головний бухгалтер	Бухгалтерія	У день отримання	Підстава для оприбуткування
Акт приймання матеріалів (М-7)	Комірник, представник постачальника	Комісія підприємства	Бухгалтерія	У день приймання	Фіксує якість і кількість
Лімітно-забірна картка (М-8)	Комірник	Виконроб, начальник дільниці	Бухгалтерія	Щомісяця	Видача матеріалів у виробництво
Накладна-вимога на відпуск матеріалів (М-11)	Комірник	Виконроб	Бухгалтерія	У день видачі	Підстава для списання матеріалів
Акт на списання матеріалів (М-29)	Виконроб, комісія	Головний бухгалтер	Бухгалтерія	Після завершення робіт	Узагальнює витрати матеріалів
Матеріальний звіт комірника	Комірник	Головний бухгалтер	Бухгалтерія	Щомісяця, до 2-го числа	Відображає рух матеріалів
Відомість обліку руху матеріалів	Бухгалтер	Головний бухгалтер	Керівництву підприємства	Щомісяця	Узагальнені дані для звітності

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Також, особлива увага приділяється зберіганню первинних документів, оскільки вони є підставою для ведення бухгалтерського обліку та підтвердження правомірності господарських операцій під час перевірок.

Первинні документи, що відображають рух запасів, зберігаються не менше трьох років після завершення звітного року, в якому вони були складені. Однак у випадку судових спорів, податкових перевірок або ревізій строк зберігання документів може бути продовжено до моменту остаточного врегулювання ситуації.

Таблиця 2.5

**Терміни зберігання первинних документів з обліку виробничих запасів
у ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»**

Назва документа	Відповідальний за зберігання	Термін зберігання	Примітка
Договори на постачання матеріалів	Бухгалтерія, відділ постачання	3 роки після закінчення строку дії	За наявності судових чи податкових перевірок — до завершення
Рахунки-фактури, накладні постачальників	Бухгалтерія	3 роки	Підстава для оприбуткування запасів
Прибуткові ордери (М-4)	Комірник, бухгалтерія	3 роки	Оформлення приймання запасів
Акти приймання матеріалів (М-7)	Комірник, бухгалтерія	3 роки	У разі претензій — до їх вирішення
Лімітно-забірні картки (М-8)	Комірник, бухгалтерія	3 роки	Контроль за використанням матеріалів
Накладні-вимоги на відпуск матеріалів (М-11)	Комірник, бухгалтерія	3 роки	Підстава для списання запасів
Акти на списання матеріалів (М-29)	Бухгалтерія	3 роки	Підстава для включення у витрати
Матеріальні звіти комірників	Комірник, бухгалтерія	3 роки	Щомісячний звіт про рух матеріалів
Відомості аналітичного обліку запасів	Бухгалтерія	3 роки	Формуються на підставі первинних документів
Звіти про інвентаризацію запасів	Інвентаризаційна комісія, бухгалтерія	3 роки	У разі судових спорів — до завершення
Журнали обліку руху матеріалів	Бухгалтерія	5 років	Узагальнюють інформацію про запаси

Джерело: сформовано автором на основі [33]

Отже, документи зберігаються в архіві підприємства протягом строків, установлених чинним законодавством.

Таким чином, ефективна організація та методично правильне ведення первинного обліку запасів забезпечують достовірність бухгалтерських даних, створюють умови для контролю за рухом матеріальних цінностей і сприяють підвищенню ефективності управління виробничими процесами ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД».

2.3. Організація і методика аналітичного і синтетичного обліку запасів

Для забезпечення належного рівня деталізації та контролю за рухом матеріальних ресурсів у ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» аналітичний облік ведеться у розрізі субрахунків, номенклатурних номерів, складів і матеріально відповідальних осіб. Такий підхід дозволяє забезпечити деталізацію інформації щодо кожного виду запасів, місця їх зберігання, а також контролювати використання матеріальних ресурсів у межах будівельних об'єктів.

Розроблений робочий план рахунків передбачає використання рахунків класу 2 «Запаси», зокрема: рахунок 20 «Виробничі запаси»; рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»; рахунок 23 «Виробництво»; рахунок 26 «Готова продукція»; рахунок 28 «Товари» [34].

Таблиця 2.5

Робочий план рахунків для обліку виробничих запасів у ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Синтетичний рахунок	Назва рахунку	Субрахунки (аналітичні рахунки)	Характеристика операцій, що обліковуються
20	Виробничі запаси	201 «Сировина і матеріали»	Облік наявності та руху основних матеріалів, що використовуються у виробництві
20	Виробничі запаси	203 «Паливо»	Облік палива для транспортних засобів та виробничого обладнання
20	Виробничі запаси	205 «Будівельні матеріали»	Облік вартості будівельних матеріалів, конструкцій і деталей, використаних у процесі будівництва
20	Виробничі запаси	207 «Запасні частини»	Облік запасних частин для ремонту машин, механізмів і транспортних засобів
20	Виробничі запаси	209 «Інші матеріали»	Облік допоміжних матеріалів, тари, відходів та інших запасів, не включених до попередніх груп
22	Малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП)	221 «Інструменти, господарський інвентар»	Облік МШП, строк використання яких не перевищує одного року
23	Виробництво	231 «Основне виробництво»	Узагальнення витрат на виконання будівельно-монтажних робіт
91	Загальновиробничі витрати	911 «Матеріальні витрати»	Відображення вартості використаних матеріалів для загальновиробничих потреб

Джерело: узагальнено автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Типову кореспонденцію рахунків обліку руху запасів на підприємстві ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» наведено в Додатку 3.

Кожен рахунок деталізується за субрахунками, що дає змогу відображати рух запасів залежно від їх виду, місця зберігання та напрямку використання.

Для забезпечення оперативного контролю за рухом матеріалів на підприємстві застосовується комп'ютерна форма обліку із використанням бухгалтерського програмного забезпечення, що автоматично формує аналітичні звіти та відомості за кожною групою запасів.

Облік матеріальних цінностей ведеться за первісною вартістю, яка включає витрати на придбання, транспортування та доведення матеріалів до стану, придатного для використання у виробництві. Вибуття запасів здійснюється згідно з методом, визначеним обліковою політикою підприємства — собівартість реалізованих запасів оцінюється за методом середньозваженої вартості.

Таким чином, належна організація синтетичного та аналітичного обліку запасів у ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації, забезпечує контроль за рухом матеріальних ресурсів та створює основу для ефективного управління виробничими запасами.

При організації обліку виробничих запасів важливим етапом є правильне відображення інформації у регістрах журнально-ордерної форми. Саме ці регістри забезпечують систематизацію даних про надходження, вибуття та залишки матеріалів і подальше їх узагальнення у фінансовій звітності (рис.2.3).

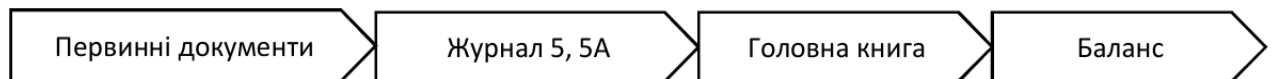

Рис.2.3.Порядок відображення інформації по запасам при журнальній формі обліку на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Джерело: розроблено авторами за даними [35]

Таким чином, на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» для обліку витрат діяльності та відображення кредитових оборотів за рахунками обліку запасів

застосовуються: Журнал 5 та Відомість обліку руху запасів (аналітичний регістр, що деталізує рух кожного виду запасів). Відомість обліку руху запасів - це аналітичний регістр, який використовується паралельно з журналами і містить деталізовані дані щодо: найменування запасів; одиниці виміру; кількості та вартості надходження; кількості та вартості вибуття; залишків на початок і кінець періоду. Відомість ведеться окремо по кожній групі матеріалів (наприклад, цемент, арматура, щебінь, газоблок тощо). У ній відображаються всі первинні документи: накладні, акти списання, лімітно-забірні картки.

Залишки виробничих запасів відображаються: в формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»: рядок «Запаси» (матеріали, МШП, незавершене виробництво, готова продукція); в формі 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у складі витрат операційної діяльності та виробничої собівартість реалізованої продукції.

Отже, журнально-ордерна форма ведення обліку, а саме Журнал 5 та Відомість обліку руху запасів, є важливими інструментами у процесі контролю запасів. Вони забезпечують повноту, достовірність та системність відображення інформації, що дозволяє формувати точні показники фінансової звітності, аналізувати витрати та оперативно керувати матеріальними ресурсами підприємства.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було досліджено організаційні та методичні засади обліку запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД», що дало змогу всебічно охарактеризувати систему формування, документування та узагальнення інформації про рух матеріальних ресурсів підприємства.

Встановлено, що облікова політика підприємства є логічно структурованою, нормативно обґрунтованою та враховує специфіку будівельної галузі. Підприємство застосовує автоматизовану форму бухгалтерського обліку, що забезпечує високий рівень оперативності, точності та контрольованості інформації. Обрані методи оцінки та списання запасів — зокрема метод середньозваженої собівартості — повністю відповідають вимогам НП(С)БО та сприяють формуванню достовірних даних про витрати виробництва. Чітко

сформована система внутрішніх документів (накази, положення, графік документообігу) забезпечує узгодженість і прозорість облікових процедур.

Дослідження організації первинного обліку запасів показало, що ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» приділяє особливу увагу документальному підтвердженню кожного етапу руху матеріальних ресурсів: від надходження до списання у виробництво. Систематизоване застосування типових форм первинних документів, визначення відповідальних осіб, дотримання строків подання документів та встановлення чіткої схеми документообігу створюють умови для своєчасного відображення операцій та запобігання зловживанням. Раціонально організований порядок зберігання первинних документів відповідає вимогам законодавства і забезпечує можливість підтвердження господарських операцій у разі контролюючих заходів.

Аналітичний та синтетичний облік запасів на підприємстві побудований на основі робочого плану рахунків, який забезпечує деталізацію інформації щодо кожного виду запасів, місця їх зберігання та напрямів використання. Використання рахунків класу 2 «Запаси» відповідно до НП(С)БО, а також електронних реєстрів забезпечує системність, оперативність і контрольованість даних. Журнально-ордерна форма обліку, зокрема застосування Журналу 5 та Відомості обліку руху запасів, дозволяє повно та системно узагальнювати інформацію про рух матеріальних ресурсів, формувати фінансову звітність та забезпечувати основу для подальшого аналізу й управління запасами.

У цілому організація обліку виробничих запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» є послідовною, структурованою та відповідає вимогам чинного законодавства. Раціонально побудована система обліку та документообігу сприяє достовірному відображенню господарських операцій, підвищенню ефективності внутрішнього контролю та формує інформаційну базу для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації запасів, зниження витрат і підвищення ефективності виробничої діяльності.

РОЗДІЛ 3.

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ЗАПАСІВ НА ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

3.1. Організація і методика контролю наявності та руху запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Контроль запасів повинен здійснюватися системно та охоплювати всі процеси господарської діяльності підприємства — від планування закупівель до списання матеріалів у виробництво та відображення їх у фінансовій звітності. Комплексний підхід забезпечує ефективне управління матеріальними ресурсами, запобігає перевитратам і сприяє зменшенню витрат підприємства.

Організація і методика контролю запасів на будівельних підприємствах включає: чітке планування потреби в матеріалах; налагоджене складське господарство; документальний, інвентаризаційний та оперативний контроль; використання сучасних цифрових інструментів; оптимізацію запасів за допомогою аналітичних методів [37].

Добре організований контроль запасів дозволяє зменшити витрати, запобігти простою робіт і забезпечити стабільний хід будівництва.

Модель контролю наявності і руху запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» складається з взаємопов'язаних структурних блоків, що забезпечують повний цикл управління запасами.

До її основних елементів належать:

«об'єкти контролю – запаси, які перебувають у підприємства (сировина, матеріали, комплектуючі, МШП, готова продукція, товари);

суб'єкти контролю – матеріально відповідальні особи, складські працівники, бухгалтерія, служба внутрішнього аудиту, інвентаризаційна комісія;

інформаційне забезпечення – первинні документи, реєстри журнально-ордерної форми обліку (Журнал 5/5А, Відомість обліку руху запасів), автоматизовані системи обліку (ERP, WMS), бухгалтерські реєстри.

Модель спрямована на забезпечення достовірності даних про запаси та

забезпечення безперервності виробничих процесів» [38].

На ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» модель включає п'ять ключових етапів контролю, які формують єдину логічну послідовність:

перший етап - планування потреби й нормування запасів. На цьому етапі здійснюється: прогнозування потреби у матеріалах відповідно до виробничої програми; встановлення норм витрат і нормативів запасів; визначення мінімальних і максимальних рівнів запасів; розрахунок точки замовлення; формування плану закупівель (табл.3.1).

Таблиця 3.1.

Контроль запасів на етапі планування на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Етап контролю	Зміст робіт	Відповідальні особи	Документи
Аналіз виробничої програми	Оцінка запланованих робіт, встановлення потреби у матеріалах	Головний інженер, плановий відділ	Виробничий план, графік робіт
Визначення норм витрат	Розрахунок нормативної потреби	Технічний відділ	Нормативні карти витрат
Формування плану закупівель	Розрахунок обсягів закупівель	Відділ постачання, економіст	План закупівель
Встановлення контрольних рівнів запасів	Мінімум, максимум, точка замовлення	Комірник, економіст	Карта контролю запасів

Джерело: сформовано автором на основі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Отже, цей етап відіграє роль превентивного контролю і запобігає виникненню дефіциту або надлишку матеріалів.

другий етап - контроль надходження запасів. На ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» на цьому етапі контроль здійснюється під час фактичного отримання матеріалів від постачальників і включає: перевірку кількості та комплектності поставок; перевірку якості відповідно до технічних вимог та сертифікатів; оформлення прибуткових документів; відображення запасів у Журналі 5 та аналітичних відомостях.

На цьому етапі усуваються ризики неправильного документування, пересортиці та приймання неякісної продукції.

При контролі процесу постачання запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ

БУД» перевіряються відповідні документи, що підтверджують факт надходження товарів. Основними документами з надходження товарів та розрахунків з постачальниками є накладні, товарно-транспортні накладні, приймальні акти, рахунки, рахунки-фактури тощо [36].

Результати проведення контролю оформлення операцій надходження запасів в первинних документах наведено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Результати контролю первинних документів процесу постачання запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Суб'єкт формування	Призначення документа	Форма документа відповідно до нормативних актів	Форма документа, що застосовується на підприємстві	Відхилення
Постачальник	Для оформлення відправки запасів транспортом	Товарно-транспортна накладна (ТТН)	Товарно-транспортна накладна (ТТН)	-
	Для відображення фактичної кількості та вартості відвантажених запасів	Видаткова накладна	Видаткова накладна	-
	Для оплати отриманих запасів	Рахунок на оплату, рахунок фактура	Рахунок на оплату, рахунок фактура	-
	Для обліку ПДВ	Податкова накладна	Податкова накладна	-
ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»	Для оприбуткування запасів	Прибуткова накладна	Прибуткова накладна	не використовує
	Для приймання запасів при наявності кількісних, вартісних чи інших розбіжностей	Акт приймання матеріал	Акт приймання матеріалів	-

Джерело: сформовано автором на основі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

За даними таблиці 3.2 можна зробити висновок, що на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» дотримуються порядку застосування форм відповідних первинних документів, що супроводжують надходження запасів від постачальників та їх оприбуткування. Стосовно відхилень в частині використання прибуткової накладної при оприбуткуванні запасів, то погоджуємось з практикою, яка застосовується на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ

БУД» та передбачає не формування додаткових документів, а проставлення відповідних відміток на документах постачальника.

третій етап - контроль умов зберігання та наявності запасів. Цей етап на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» охоплює: організацію складського простору; маркування зон зберігання матеріалів; регулярний обхід складів та контроль умов зберігання (температура, вологість, механічний вплив); ведення карток складського обліку та журналів контролю (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3.

Контроль на етапі закупівлі на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Напрямок контролю	Опис контрольних дій	Відповідальні	Документи
Відповідність плану	Перевірка потреби і бюджету	Відділ постачання	Заявка на закупівлю
Аналіз постачальників	Перевірка ціни, якості та строків	Економіст, менеджер закупівель	Договір постачання
Контроль бюджету	Порівняння фактичних витрат із плановими	Бухгалтерія	Кошториси, рахунки
Перевірка комплектності поставок	Зіставлення з умовами договору	Комірник	Видаткові накладні

Джерело: сформовано автором на основі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Він спрямований на попередження псування запасів, втрат від крадіжок та невідповідності документальних і фактичних залишків.

четвертий етап - контроль руху та використання запасів у виробництві.

Таблиця 3.4.

Контроль у процесі виробничого використання запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Процес	Контрольні дії	Відповідальні	Документи
Видача матеріалів	Перевірка відповідності нормі	Комірник	Лімітно-забірна картка
Фактичне використання	Звірка фактичних та нормативних витрат	Прораб, майстер	Звіт про рух матеріалів
Виявлення відхилень	Аналіз причин перевитрат	Техвідділ, бухгалтер	Акт списання
Контроль на об'єкті	Перевірка фактичних залишків	Матеріально відповідальна особа	Журнал використання

Джерело: сформовано автором на основі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

До цього етапу на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» належить: оформлення

видачі матеріалів за лімітно-забірними картками; порівняння нормативних і фактичних витрат; аналіз відхилень і встановлення їх причин; документальне оформлення списання матеріалів; контроль фактичних залишків у місцях використання (цехах, об'єктах будівництва).

Цей етап забезпечує економне використання матеріальних ресурсів і формування достовірної собівартості продукції.

п'ятий етап - підсумковий контроль і відображення у фінансовій звітності. Завершальний етап моделі на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» включає: проведення інвентаризації (планової, вибіркової, позапланової); звірку фактичних даних із регістрами обліку; оцінку запасів за прийнятим методом (FIFO, середньозважена); формування показників у статті «Запаси» Балансу; узагальнення даних у Журналі 5 та Відомості руху запасів.

Таблиця 3.5

Контроль у процесі інвентаризації на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Етап	Зміст	Відповідальні	Документи
Підготовка	Формування комісії, підготовка регістрів	Керівництво, бухгалтери	Наказ про інвентаризацію
Фактичний підрахунок	Зважування, вимірювання	Комісія	Інвентаризаційний опис
Звірка з обліком	Порівняння факту та бухгалтерії	Бухгалтер, комісія	Порівнювальна відомість
Прийняття рішень	Списання, дооцінка, уцінка	Керівництво	Протокол комісії

Джерело: сформовано автором на основі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

На підставі цих даних формується фінансова звітність, яка відображає реальний стан запасів підприємства.

Послідовність етапів у спрощеному вигляді може бути представлена в рисунку 3.1.

Цей алгоритм забезпечує циклічність контролю та безперервне вдосконалення системи управління запасами.

Впровадження моделі дозволяє ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»: забезпечити точність даних про запаси; своєчасно виявляти порушення у використанні матеріалів; мінімізувати витрати на закупівлю та зберігання матеріалів; забезпечити безперервність виробничих процесів; підвищити

ефективність складів і відповідальність персоналу; покращити аналітичну роботу та якість управлінських рішень.

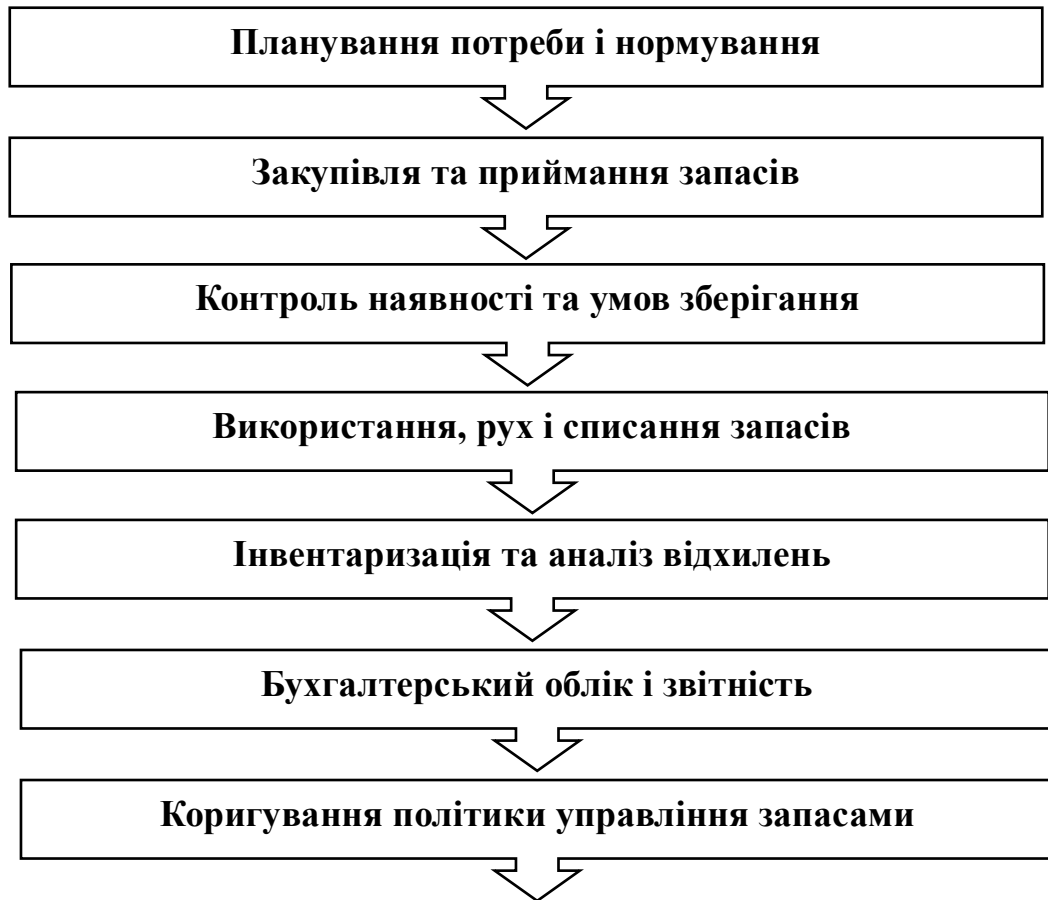

Рис.3.1. Етапи проведення контролю запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Джерело: сформовано автором на основі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Результати контролю правильності відображення на бухгалтерських рахунках обліку операцій з руху запасів узагальнені в табл. 3.6.

За даними таблиці 3.6 відхилень при відображенні господарських операцій з надходження виробничих запасів від постачальників т на рахунках бухгалтерського обліку немає.

Таблиця 3.6

**Результати контролю відображення на рахунках обліку операцій з руху
запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»**

Зміст господарської операції	Згідно Інструкції про застосування Плану рахунків			За даними підприємства			Відхилення
	Дебет	Кредит	Сума, грн.	Дебет	Кредит	Сума, грн.	
Надійшли запаси від постачальника	205 «Будівельні матеріали»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	1247698	205 «Будівельні матеріали»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	1247698	-
Відображено податковий кредит з ПДВ	641 «Розрахунки за податками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	249539,60	641 «Розрахунки за податками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	249539,60	-
Оплачено заборгованість постачальникам за отримані запаси	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточний рахунок в національній валюті»	1497237,60	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточний рахунок в національній валюті»	1497237,60	-
Списано запаси на будівництво	231 «Основне виробництво»	205 «Будівельні матеріали»	190144,93	231 «Основне виробництво»	205 «Будівельні матеріали»	190144,93	-
Списано запаси для потреб адміністрації	92 «Адміністративні витрати»	22 «МШП»	28992,35	92 «Адміністративні витрати»	22 «МШП»	28992,35	-

Джерело: сформовано автором на основі «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Таким чином, модель контролю наявності й руху запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» є комплексною системою превентивних, поточних та підсумкових заходів, які забезпечують збереження матеріальних ресурсів, їх раціональне використання та достовірність облікових даних. Інтеграція елементів моделі у практику підприємства сприяє підвищенню ефективності виробництва, зміцненню фінансової дисципліни та формуванню стабільного економічного середовища.

3.2. Аналіз наявності та руху запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Аналіз запасів є ключовим елементом управління матеріальними ресурсами підприємства, оскільки від достатності та ефективності їх використання залежить безперервність виробництва, обсяг витрат та фінансовий результат діяльності. Основними завданнями аналізу є оцінка змін обсягу запасів у часі, виявлення тенденцій у їх структурі, встановлення факторів, що впливають на зміну їх рівня, та визначення оптимальності сформованих запасів.

Для проведення достовірного та комплексного аналізу виробничих запасів підприємства необхідним є використання широкого кола інформаційних джерел, що забезпечують як кількісні, так і якісні характеристики запасів. Умовно всі джерела можна поділити на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні джерела інформації для проведення аналізу динаміки і структури запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»:

первинні документи з обліку запасів. Це основа інформаційної бази аналізу запасів. До них належать: накладні постачальників; товарно-транспортні накладні (ТТН); акти приймання матеріалів (М-7); прибуткові ордери; лімітно-забірні картки; акти списання матеріалів (М-29, М-23); акти інвентаризації (Інв-3, Інв-19); сертифікати якості та паспорти на матеріали [39].

Ці документи забезпечують інформацію про фактичні обсяги, якість, строки поставки та рух матеріалів.

облікові реєстри бухгалтерії. Використовуються для аналізу руху і залишків запасів: Журнал 5; Відомості обліку руху запасів; картки складського обліку; оборотно-сальдові відомості по рахунку 20 «Виробничі запаси» та його субрахунках; реєстри аналітичного обліку; звіти із бухгалтерських програм (BAS ERP, SAP).

Такі джерела дозволяють відстежити залишки, обороти та зміни у вартості запасів.

«фінансова звітність підприємства. Для аналізу використовуються: Баланс (Звіт про фінансовий стан) – стаття «Запаси»; Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) – інформація про собівартість та використання матеріалів; Примітки до фінансової звітності – додаткові пояснення щодо оцінки та структури запасів» [40].

На основі цих даних здійснюється узагальнений аналіз рівня запасів та їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Зовнішні джерела інформації для проведення аналізу динаміки і структури запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» відносять:

законодавчо-нормативні документи. До них належать: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [2]; НП(С)БО 9 «Запаси» [3]; МСБО (IAS) 2 «Запаси» [4]; методичні рекомендації щодо обліку запасів [21]; ПКУ [27].

Вони визначають правила оцінки, відображення та документування операцій із запасами.

інформація зовнішнього середовища: ринкові ціни на сировину та матеріали; інфляційні показники; інформація про постачальників; галузеві звіти та статистика; аналітичні огляди вартості матеріальних ресурсів.

Такі дані дозволяють оцінити ефективність політики закупівель та формування запасів.

інформаційні системи підприємства. ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» використовує автоматизовані системи, важливими джерелами також є: BAS ERP складські системи.

Ці системи забезпечують детальну аналітику щодо руху, залишків, термінів зберігання, оборотності та відхилень від норм.

Аналіз частки запасів у складі оборотних активів є важливим напрямом оцінки фінансового стану та ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства. Оскільки виробничі запаси та інші види матеріальних активів становлять значну частину короткострокових ресурсів, оцінка їх питомої ваги дозволяє визначити рівень мобільності оборотних активів, здатність підприємства підтримувати безперервність виробництва та оптимальність

політики формування запасів. Початкові дані для аналізу містяться в фінансовій звітності малого підприємства і наведені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Динаміка і структура оборотних активів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр.

Найменування показника	2022 рік		2023 рік		2024 рік		відхилення 2023 року до 2022 року		відхилення 2024 року до 2023 року	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %
Всього оборотних активів	860,7	100	2274,8	100	3176,5	100	1414,1	0,00	901,7	0,00
Запаси	611,8	71,08	1722,6	75,73	2419,5	76,17	1110,8	4,64	696,9	0,44
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	136,2	15,82	88,4	3,89	117,5	3,70	-47,8	-11,94	29,1	-0,19
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	8,8	1,02	6,9	0,30	0	0,00	-1,9	-0,72	-6,9	-0,30
Інша поточна дебіторська заборгованість	44	5,11	385,3	16,94	486,6	15,32	341,3	11,83	101,3	-1,62
Гроші та їх еквіваленти	41,8	4,86	12,1	0,53	10,4	0,33	-29,7	-4,32	-1,7	-0,20
Витрати майбутніх періодів	0,8	0,09	1,6	0,07	0,8	0,03	0,8	-0,02	-0,8	-0,05
Інші оборотні активи	17,3	2,01	57,9	2,55	141,7	4,46	40,6	0,54	83,8	1,92

Джерело: розраховано автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Як видно з таблиці 3.7. загальна сума оборотних активів протягом періоду істотно зросла: 2022 р.: 860,7 тис. грн; 2023 р.: 2274,8 тис. грн (+1414,1 тис. грн); 2024 р.: 3176,5 тис. грн (+901,7 тис. грн).

Таке значне збільшення свідчить про активне нарощування поточних активів, зокрема запасів та дебіторської заборгованості.

Частка запасів залишається домінуючою — понад 70% у кожному з років. Це свідчить про високу матеріаломісткість діяльності та значну залежність підприємства від виробничих запасів.

У 2023 р. частка запасів зросла до 75,73% (+4,64 п.п.), що зумовлено збільшенням обсягів закупівель та можливим накопиченням запасів для

майбутнього виробництва.

У 2024 р. частка запасів збільшилася до 76,17% (+0,44 п.п.), що свідчить про продовження тенденції до зростання запасів, хоча темп приросту уповільнився.

Запаси формують основну частину оборотних активів, а їхня частка постійно зростає. Це може свідчити як про забезпечення виробничої безперервності, так і про можливе надлишкове накопичення запасів, що потребує контролю.

Далі розглянемо склад і динаміку запасів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД». Початкові дані для аналізу містяться в фінансовій звітності ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» і наведені в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Оцінка структури і динаміки запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр.

Найменування показника	2022 рік		2023 рік		2024 рік		відхилення 2023 року до 2022 року		відхилення 2024 року до 2023 року	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %
Запаси	611,8	100	1722,6	100	2419,5	100	1110,8	0,00	696,9	0,00
виробничі запаси	136,2	22,26	388,4	22,55	547,5	22,63	252,2	0,29	159,1	0,08
готова продукція	107,9	17,64	4,4	0,26	149,4	6,17	-103,5	-17,38	145	5,92
будівельні матеріали	340,2	55,61	1298,6	75,39	1689	69,81	958,4	19,78	390,4	-5,58
МШП	27,5	4,49	31,2	1,81	33,6	1,39	3,7	-2,68	2,4	-0,42

Джерело: розраховано автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Таким чином, сумарна величина запасів протягом аналізованого періоду істотно зросла: у 2022 р.: 611,8 тис. грн; у 2023 р.: 1722,6 тис. грн (+1110,8 тис. грн); у 2024 р.: 2419,5 тис. грн (+696,9 тис. грн).

Темпи зростання залишаються високими, що свідчить про розширення масштабу виробничої діяльності або збільшення обсягів закупівель для формування страхових запасів.

Динаміка запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр.
наведені на рисунку 3.2.

Рис.3.2. Динаміка запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Структура запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр. наведені в додатку К.

Таким чином виробничі запаси збільшилися з 136,2 тис. грн до 547,5 тис. грн, темп приросту: +252,2 тис. грн (2023 р.), +159,1 тис. грн (2024 р.) частка стабільна: 22,26% → 22,63%. Стабільна частка свідчить про пропорційне зростання матеріальних ресурсів відносно загального обсягу запасів.

Готова продукція у 2022 р.: 107,9 тис. грн; у 2023 р.: різке зменшення до 4,4 тис. грн; у 2024 р.: зростання до 149,4 тис. грн. Питома вага коливалася від 17,64% до 0,26%, а в 2024 р. зросла до 6,17%. Різке падіння у 2023 р. може свідчити про високий попит або реалізацію складських залишків; значне поповнення у 2024 р. означає нарощення виробництва або накопичення продукції перед сезоном робіт.

Найбільша стаття запасів будівельні матеріали складала: у 2022 р.: 340,2 тис. грн (55,61%); у 2023 р.: зростання до 1298,6 тис. грн (75,39%); у 2024 р.: 1689,0 тис. грн (69,81%). Абсолютне зростання: +958,4 тис. грн у 2023 р., +390,4 тис. грн у 2024 р. Будівельні матеріали є ключовою складовою запасів (до 75%). Стрімке зростання у 2023 р. пояснюється активізацією будівельних робіт або

закупівлею матеріалів за сприятливими цінами.

МШП знизилися з 27,5 тис. грн до 33,6 тис. грн, також частка зменшується: 4,49% → 1,39%.

Загальна тенденція — зниження ролі МШП у структурі запасів, що є позитивним, адже МШП мають низьку оборотність та швидко зношуються.

Запаси підприємства демонструють значне зростання – майже у 4 рази за 2022–2024 рр.

Домінуючу частку становлять будівельні матеріали (до 75%), що характерно для будівельної діяльності.

Структура запасів залишається відносно стабільною, але з коливаннями у статті «Готова продукція».

МШП та виробничі запаси займають незначну частку, що свідчить про ефективність матеріального забезпечення.

Зростання запасів вимагає посилення контролю за нормуванням, щоб уникнути: надлишків матеріалів, збільшення складських витрат, ризиків псування або морального старіння ресурсів.

Раціональне формування та використання запасів є важливою умовою безперервності операційної діяльності підприємства. Забезпеченість запасами, їх структура, рівень оборотності та ефективність використання матеріальних ресурсів суттєво впливають на собівартість продукції, фінансові результати та ліквідність оборотного капіталу.

Для оцінки ефективності управління матеріальними ресурсами розглянемо такі показники: матеріаломісткість продукції; матеріаловіддача; коефіцієнт використання запасів; коефіцієнт оборотності запасів; тривалість одного обороту запасів.

Результати аналізу інтенсивності використання запасів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» наведено в таблиці 3.9.

ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» суттєво збільшує обсяги запасів. Зростання більш ніж у 3,7 рази за три роки свідчить про масштабування діяльності або накопичення матеріалів під великі виробничі обсяги.

У 2023 році підприємство значно підвищило оборотність запасів: плюс

4,17 обертів, що свідчить про активізацію виробництва та продажів.

Таблиця 3.9

Динаміка оборотності запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр.

Найменування показника	2022 рік	2023 рік	2024 рік	відхилення 2023 року до 2022 року	відхилення 2024 року до 2023 року
Собівартість реалізованої продукції, тис грн	876,4	6727,2	9342,6	5850,8	2615,4
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг), тис грн	1019,6	7298,3	10588,2	6278,7	3289,9
Середньорічний залишок запасів, тис. грн.	548,5	1167,2	2071,05	618,7	903,85
Коефіцієнт оборотності запасів	1,60	5,76	4,51	4,17	-1,25
Тривалість обороту запасів, днів	228,44	63,33	80,91	-165,11	17,58
Коефіцієнт закріплення запасів	0,54	0,16	0,20	-0,38	0,04

Джерело: розраховано автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

У 2024 році оборотність зменшилась на 1,25 оберти, що може бути наслідком: накопичення матеріалів понад потреби, уповільнення реалізації, збільшення собівартості при стабільному обсязі запасів. Проте загальний рівень залишається високим.

У 2023 р. тривалість обороту зменшилася на 165 днів, що є дуже позитивним результатом. У 2024 р. запаси почали обертатися повільніше (на 17,58 днів довше), що потребує посилення контролю.

Коефіцієнт закріплення запасів характеризує величину запасів, що припадає на 1 грн реалізованої продукції. Зниження коефіцієнта у 2023 р. свідчить про: ефективніше використання ресурсів, зростання обсягів реалізації, зниження матеріальної складової у собівартості.

У 2024 р. показник зріс на 0,04, що пояснюється збільшенням запасів при меншому темпі зростання реалізації.

Для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів

підприємства проаналізуємо динаміку матеріальних витрат, матеріаломісткості, матеріаловіддачі та частки матеріальних витрат у собівартості продукції за 2022–2024 роки. Дані наведені в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр.

Найменування показника	2022 рік	2023 рік	2024 рік	відхилення 2023 року до 2022 року	відхилення 2024 року до 2023 року
Собівартість реалізованої продукції, тис грн	876,4	6727,2	9342,6	5850,8	2615,4
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг), тис грн	1019,6	7298,3	10588,2	6278,7	3289,9
Валовий прибуток, тис грн	143,2	571,1	1245,6	427,9	674,5
Матеріальні витрати на виробництво продукції, тис грн.	753,7	6189,02	8221,49	5435,32	2032,47
Матеріаломісткість продукції, грн./грн.	0,74	0,85	0,78	0,11	-0,07
Матеріаловіддача продукції, грн./грн.	1,35	1,18	1,29	-0,17	0,11
Частка матеріальних витрат у собівартості продукції, відсотки	86,00	92,00	88,00	6,00	-4,00

Джерело: розраховано автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

Отже, матеріальні витрати на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр. суттєво зросли, що пов'язано із збільшенням обсягів виробництва, переглядом цін на будівельні матеріали, а також розширенням діяльності підприємства.

У 2023 році матеріаломісткість підвищилася на 0,11 грн/грн, що свідчить про зростання матеріальних витрат на одиницю продукції. Це може бути пов'язано з: різким зростанням цін на будівельні матеріали, збільшенням технологічних втрат, менш ефективним використанням запасів.

У 2024 році показник зменшився до 0,78, що є позитивним результатом,

адже зниження матеріаломісткості означає економію ресурсів або підвищення продуктивності.

У 2023 р. матеріаловіддача знизилася на 0,17, що свідчить про меншу ефективність використання матеріалів.

У 2024 р. показник збільшився до 1,29, що демонструє поліпшення управління матеріальними ресурсами, зменшення витрат або збільшення віддачі від використаних матеріалів.

Виробництво продукції є матеріаломістким, оскільки доля матеріальних витрат у собівартості продукції складає більше 86 % (рис. 3.3).

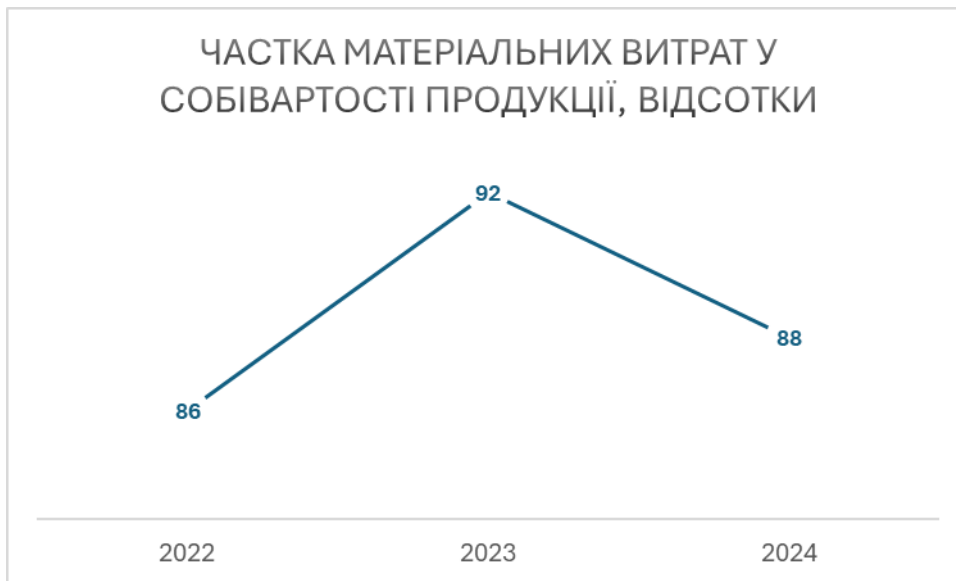

Рис.3.3. Динаміка частки матеріальних витрат у собівартості продукції на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі матеріалів ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД»

У 2023 році частка матеріальних витрат зросла до 92%, що свідчить про суттєве подорожчання матеріалів і значний вплив матеріальних витрат на собівартість продукції.

У 2024 році частка матеріальних витрат зменшилася до 88%, що може бути пов'язано з оптимізацією виробничих процесів, зміною структури продукції або ефективнішим використанням матеріалів.

3.3. Шляхи вдосконалення організації і методики обліку та контролю запасів

Ефективна система обліку та контролю запасів є ключовим елементом забезпечення стабільної діяльності підприємства, особливо в умовах зростання матеріальних витрат і високої залежності від своєчасного забезпечення виробництва ресурсами. На основі проведеного аналізу організації обліку, структури запасів та ефективності їх використання можна виділити низку напрямів щодо вдосконалення методики та організації обліково-контрольного процесу.

Перший напрям - вдосконалення нормативно-довідкової бази обліку запасів. Перегляд та оновлення норм витрат матеріалів з урахуванням реальних потреб та сучасних технологічних вимог. Запровадження детальних специфікацій та номенклатурних номерів для кожного виду матеріалу, що підвищує точність аналітичного обліку. Оновлення внутрішніх регламентів щодо зберігання, списання та оцінки запасів, включаючи порядок проведення інвентаризацій [41].

Такі заходи сприятимуть підвищенню достовірності облікової інформації та зменшенню необґрунтованих витрат.

Другий напрям - оптимізація організації первинного обліку запасів. Цей напрям передбачає удосконалення форм первинних документів (внутрішніх накладних, лімітно-забірних карт, актів списання), що забезпечить повноту та точність даних. Скорочення кількості ручних процедур через впровадження електронних документів (електронних накладних, реєстрів руху). Автоматичне формування первинної документації при списанні, відпуску або переміщенні матеріалів.

Оптимізація первинного обліку забезпечує точність даних у реальному часі та знижує ризик помилок.

Наступним напрямом вдосконалення організації та методики обліку та

контролю є автоматизація процесів обліку та контролю запасів. Впровадження сучасних ERP-систем (BAS ERP, SAP Business One), які дозволяють: вести облік у розрізі складів, партій, відповідальних осіб; контролювати мінімальні та оптимальні залишки; автоматизувати процеси списання, інвентаризації та формування звітності. Використання штрихкодів та RFID-міток для прискорення складських операцій. Автоматичне формування звітів про оборотність, залишки, терміни придатності та відхилення від норм.

Автоматизація дозволяє зменшити кількість трудових витрат, підвищити точність обліку та забезпечити оперативність управлінських рішень.

Ще одним напрямом вдосконалення виступає посилення внутрішнього контролю за рухом і зберіганням запасів. Регулярне проведення інвентаризацій, зокрема вибіркових, для оперативного виявлення нестач, надлишків, пересортиці. Використання систем відеоспостереження та електронних журналів доступу для запобігання несанкціонованому відпуску матеріалів. Впровадження відповідальності за матеріальні цінності за кожним складом, ділянкою, комірником. Контроль відповідності фактичного списання нормам витрат, виявлення відхилень та причин їх виникнення.

Такий контроль дозволить мінімізувати втрати, крадіжки та необґрунтоване накопичення запасів.

Оптимізація складської логістики та умов зберігання. Цей напрям полягає в раціональній організації складських зон: зонування за типами матеріалів, температурними умовами, частотою використання. Використання сучасних систем зберігання та маркування (палетні стелажі, зони швидкого доступу). Впровадження системи «First In — First Out (FIFO)» для матеріалів із терміном придатності та зміною фізичних властивостей.

Покращення логістики сприяє швидшій видачі матеріалів та зменшує їх псування і втрати.

Одним із напрямків є вдосконалення методів планування потреби у запасах. Його суть полягає в прогнозуванні потреби в матеріалах на основі: календарних графіків виконання робіт, сезонності, аналізу попередніх періодів, коефіцієнтів витрат. В використанні методів планування MRP (Material

Requirements Planning) для точного визначення обсягів і строків закупівлі. В визначення оптимального обсягу закупівлі шляхом розрахунку економічного розміру замовлення (EOQ).

Це дозволить уникнути дефіциту й надлишку матеріалів, що прискорить оборотність запасів.

Ще одним із важливих напрямків є підвищення кваліфікації персоналу та організація внутрішніх навчань. Цей напрямок включає проведення тренінгів для бухгалтерів і комірників щодо: сучасних методів обліку запасів; використання ERP-систем; складання первинних документів; нормування матеріалів.

Також рекомендується проводити регулярні внутрішні аудити з метою оцінки правильності ведення обліку та ефективності функціонування складської системи.

Реалізація наведених рекомендацій дозволить підприємству:

- прискорити оборотність запасів;
- зменшити витрати на зберігання та закупівлю матеріалів;
- підвищити точність та прозорість облікової інформації;
- знизити ризики втрат, псування та нераціонального використання матеріалів;
- оптимізувати собівартість продукції та підвищити фінансові результати;
- забезпечити контроль за запасами у режимі реального часу.

Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що запропоновані напрями вдосконалення організації та методики обліку й контролю запасів спрямовані на підвищення точності облікових даних, посилення контролю за рухом матеріальних ресурсів, оптимізацію витрат та автоматизацію ключових складських й облікових процесів. Упровадження сучасних цифрових інструментів, удосконалення нормативної бази та підвищення професійного рівня персоналу забезпечують формування ефективної системи управління запасами, що сприятиме зміцненню фінансової стабільності ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Висновки до розділу 3

У межах третього розділу було проведено комплексний аналіз стану запасів підприємства, ефективності їх використання та впливу матеріальних ресурсів на результати господарської діяльності. Отримані результати свідчать про істотні зміни у структурі та динаміці оборотних активів підприємства протягом 2022–2024 років.

По-перше, встановлено значне зростання вартості запасів, що зумовлено як розширенням виробничої діяльності, так і подорожчанням матеріальних ресурсів. Питома вага запасів у складі оборотних активів залишається домінуючою, що є типовим для будівельних підприємств, однак потребує посилення контролю та оптимізації їх рівня.

По-друге, проведений аналіз показників оборотності засвідчив суттєве покращення ефективності використання запасів у 2023 році: коефіцієнт оборотності зріс до 5,76 обертів, а тривалість одного обороту зменшилася майже в чотири рази порівняно з 2022 роком. Проте у 2024 році відбулося певне уповільнення оборотності та збільшення часу перебування запасів у виробництві, що свідчить про накопичення матеріалів і потребує удосконалення процесів планування.

По-третє, аналіз матеріальномісткості, матеріаловіддачі та частки матеріальних витрат у собівартості показав, що підприємство залишається матеріалоємним, а матеріальні витрати формують від 86% до 92% собівартості продукції. У 2023 році спостерігалось погіршення ефективності використання матеріальних ресурсів, однак у 2024 році ситуація покращилася завдяки зменшенню матеріаломісткості та зростанню матеріаловіддачі.

Проведене дослідження дало змогу визначити ключові проблеми управління запасами, серед яких: високий рівень матеріальних витрат, уповільнення оборотності у 2024 році, значна частка виробничих матеріалів у структурі запасів та зростаючий ризик надлишкових запасів.

З метою підвищення ефективності запропоновано комплекс заходів, що включає оптимізацію рівня запасів (ABC/XYZ аналіз, визначення страхового запасу, система Just-in-Time), удосконалення закупівельної діяльності, зниження матеріальних втрат, автоматизацію обліку та управління складськими

процесами, а також підвищення технологічної дисципліни. Реалізація цих рекомендацій сприятиме прискоренню оборотності запасів, зниженню собівартості продукції, покращенню ліквідності та зміцненню фінансового стану підприємства.

Отже, проведений аналіз підтверджує важливість ефективної організації контролю, обліку та управління запасами як одного з ключових факторів забезпечення стабільної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було проведено комплексну оцінку стану обліку та контролю запасів на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД», а також здійснено детальний економічний аналіз динаміки, структури та ефективності використання матеріальних ресурсів. Отримані результати дозволили сформуванню об'єктивної картини щодо впливу запасів на фінансові результати та виробничу діяльність підприємства.

Аналіз частки запасів у складі оборотних активів показав суттєве зростання їх питомої ваги: з 71,08 % у 2022 році до 75,73 % у 2023 році та 76,17 % у 2024 році. Така тенденція свідчить, з одного боку, про активізацію виробничих процесів та збільшення обсягів будівельно-монтажних робіт, а з іншого — про значні потреби підприємства в матеріально-технічних ресурсах, що підвищує його залежність від ефективної системи управління запасами.

Проведений структурний аналіз виявив, що основну частку запасів формують будівельні матеріали (до 69,81 % у 2024 році), що є характерним для підприємств будівельної галузі. Разом із тим динаміка коливань за окремими групами (готова продукція, МШП, виробничі запаси) свідчить про нерівномірність формування запасів та потребує удосконалення планування їх обсягів.

Показники оборотності запасів демонструють зміни у швидкості їх використання. У 2022 році тривалість обороту становила 228,44 днів, у 2023 році вона скоротилася до 63,33 днів, проте у 2024 році знову збільшилася до 80,91 днів. Це вказує на коливання темпів виробництва та нестабільність

політики закупівель. Водночас коефіцієнт оборотності у 2023 році досяг найвищого значення — 5,76, що відображає інтенсивне використання запасів протягом періоду. У 2024 році спостерігається певне зниження ефективності, що потребує оперативних управлінських рішень.

Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів показав, що матеріаломісткість продукції у 2023 році зросла до 0,85, а в 2024 році знизилася до 0,78, що позитивно характеризує роботу підприємства. Показник матеріаловіддачі має аналогічну динаміку: у 2023 році він зменшився до 1,18, а у 2024 році зріс до 1,29. Це свідчить про певні зрушення в напрямі підвищення ефективності використання матеріалів. Частка матеріальних витрат у собівартості продукції протягом аналізованого періоду залишалася на високому рівні (88–92 %), що вказує на стратегічну важливість оптимізації матеріальних ресурсів для зменшення виробничих витрат.

Комплексний аналіз облікових процедур та системи внутрішнього контролю дав можливість визначити низку недоліків: відсутність повної автоматизації документообігу, нерегулярність вибіркового інвентаризацій, недостатній рівень аналітичного обліку запасів у розрізі об'єктів будівництва, а також нераціональне формування матеріальних запасів у окремі періоди. Це вказує на необхідність удосконалення як організаційних, так і методичних аспектів обліку та контролю.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу встановлено, що ефективність управління запасами на ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» потребує покращення. Запаси відіграють ключову роль у діяльності підприємства, суттєво впливаючи на собівартість, оборотність ресурсів та фінансовий результат. Підвищення ефективності можливе шляхом оптимізації планування закупівель, модернізації системи внутрішнього контролю, впровадження сучасних інформаційних технологій, посилення складського обліку та зниження матеріаломісткості. Реалізація цих заходів сприятиме стабілізації фінансових показників, підвищенню рентабельності та зміцненню конкурентних позицій підприємства на ринку будівельних послуг.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було комплексно досліджено теоретичні, методичні та практичні аспекти організації обліку й контролю запасів та проведено аналіз системи управління запасами на прикладі ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД».

Проведене дослідження дозволило сформуванати цілісне уявлення про значення запасів у виробничо-господарській діяльності підприємства, їх вплив на фінансові результати та ефективність використання матеріальних ресурсів.

Кваліфікаційна робота була виконана за матеріалами ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД». Основними видами діяльності підприємства є: зведення житлових та нежитлових будівель; ремонтно-будівельні роботи; монтаж інженерних мереж; оздоблювальні роботи; виконання бетонних і залізобетонних робіт; постачання та використання будівельних матеріалів.

У 2023 році підприємство демонструє стрімке зростання чистого доходу від реалізації — на 615,8% або на 3906,7 тис. грн порівняно з 2022 роком. У 2024 році зростання продовжується, хоча й менш динамічно — на 45,08%. Це свідчить про значне розширення обсягів діяльності, освоєння нових замовлень та зміцнення ринкових позицій.

Собівартість реалізованої продукції також зростає високими темпами — у 2023 році на 667,59%, у 2024 році — на 38,88%. Зростання витрат майже пропорційне зростанню доходів, що означає, що підприємство поки не досягло оптимального співвідношення між обсягами виробництва та витратами.

Попри це, валовий прибуток демонструє позитивну динаміку. У 2023 році він збільшився на 298,81%, а у 2024 році — ще на 118,11%, що свідчить про покращення операційної ефективності та структури витрат.

Діяльність підприємства у 2022 році була збитковою — чистий збиток становив 127,7 тис. грн. У 2023 році підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 149,1 тис. грн, що є суттєвим покращенням фінансового стану. Проте у 2024 році чистий прибуток знизився до 57,2 тис. грн. Це зниження (-61,64%)

свідчить про вплив факторів, пов'язаних із зростанням собівартості, збільшенням кредиторської заборгованості та зменшенням ліквідних активів.

Запаси зросли у 2023 році на 181,56%, а у 2024 році — ще на 40,46%. Така динаміка може свідчити як про збільшення обсягів будівельно-монтажних робіт, так і про можливі накопичення надлишкових матеріальних ресурсів, що уповільнює оборотність капіталу.

Грошові кошти та їх еквіваленти суттєво зменшилися: у 2023 році — на 71,05%, у 2024 році — на 14,05%. Це вказує на погіршення поточної ліквідності та можливі труднощі з оперативним фінансуванням діяльності.

Дебіторська заборгованість збільшилася у 2023 році на 154,29%, а у 2024 році — ще на 25,7%, що може свідчити про ускладнення умов розрахунків із замовниками та зростання фінансових ризиків.

Кредиторська заборгованість зростала високими темпами: на 88,22% у 2023 році та на 45,02% у 2024 році. Це може вказувати на: подовження термінів оплати постачальникам, залежність підприємства від кредиторського фінансування, певне погіршення платоспроможності.

Збільшення кредиторської заборгованості при одночасному скороченні грошових коштів створює додаткове навантаження на фінансову стійкість підприємства.

Середньооблікова чисельність працівників скоротилася з 7 до 6 осіб у 2024 році. Водночас середньомісячна заробітна плата щороку зростала приблизно на 11%. Це може свідчити про: оптимізацію чисельності персоналу, зростання продуктивності праці, підвищення мотивації працівників через збільшення оплати.

Загалом діяльність ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» у 2022–2024 рр. характеризується такими ключовими тенденціями:

- суттєве розширення діяльності — різке зростання доходу та обсягів виробництва;

- покращення операційної ефективності, що підтверджується зростанням валового прибутку;

- нестабільність чистого фінансового результату, з тенденцією до його

зниження у 2024 році;

значне збільшення запасів і дебіторської заборгованості, що знижує оборотність капіталу;

погіршення ліквідності через скорочення грошових коштів;

зростання кредиторської заборгованості, що підвищує фінансові ризики.

Таким чином, підприємство має значний потенціал розвитку, однак потребує підвищення ефективності управління оборотними активами, запровадження дієвої політики управління запасами та оптимізації витрат.

У першому розділі було визначено економічну сутність запасів, їх роль у формуванні оборотних активів підприємства та забезпеченні безперервності виробничих процесів. Розглянуто класифікацію запасів, їх відображення у бухгалтерському обліку, методи оцінки згідно з НП(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси». Особливу увагу приділено нормативно-правовому регулюванню, яке забезпечує єдність методології, прозорість та достовірність облікової інформації. Теоретичний аналіз дав змогу встановити ключові вимоги до організації ефективної системи обліку та контролю матеріальних ресурсів.

У другому розділі охарактеризовано організаційно-економічні особливості діяльності ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД» та визначено специфіку формування запасів у будівельній галузі. Досліджено особливості документообігу, складського господарства, методів оцінки вибуття запасів та внутрішнього контролю на підприємстві. Аналіз чинної системи дав змогу виявити як переваги, так і недоліки в організації облікових процесів, зокрема недостатній рівень автоматизації, відсутність повноцінного аналітичного обліку в розрізі об'єктів будівництва та недосконалість контрольних процедур.

У третьому розділі проведено глибокий економічний аналіз стану запасів, їх структури, динаміки, оборотності та ефективності використання матеріальних ресурсів.

Встановлено, що запаси є домінуючим елементом оборотних активів (76% у 2024 році), і їх частка зростає. Це може свідчити про: збільшення обсягів діяльності, накопичення матеріалів у резерв, недостатній контроль нормування запасів.

Структура оборотних активів стає менш ліквідною, оскільки: частка грошових коштів різко зменшується (до 0,33%), зростає дебіторська заборгованість, збільшується обсяг інших малоліквідних активів.

Темпи зростання запасів (1110,8 тис. грн у 2023 р., 696,9 тис. грн у 2024 р.) перевищують темпи зростання інших активів, що свідчить про спрямування ресурсів у матеріальні активи.

Дослідження показників оборотності продемонструвало коливання швидкості використання матеріальних ресурсів, що вказує на недостатню стабільність політики управління запасами. Аналіз матеріаломісткості, матеріаловіддачі та частки матеріальних витрат у собівартості підтвердив, що ефективність використання матеріальних ресурсів має потенціал для покращення. Виявлені недоліки стали основою для формування практичних рекомендацій.

У четвертому розділі запропоновано шляхи удосконалення організації та методики обліку і контролю запасів. Зокрема, рекомендовано впровадження сучасних інформаційних систем обліку (ERP-рішень), автоматизацію первинного документообігу, удосконалення аналітичного обліку в розрізі об'єктів будівництва, оптимізацію норм запасів, використання ABC/XYZ-аналізу, регуляризацію інвентаризаційних процедур та підвищення кваліфікації відповідальних працівників. Реалізація запропонованих заходів дозволить забезпечити своєчасне та достовірне відображення інформації про запаси, мінімізувати втрати та перевитрати матеріалів, підвищити оборотність і рентабельність діяльності підприємства.

Таким чином, проведене дослідження доводить, що ефективна організація обліку та контролю запасів є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності та фінансової стабільності підприємства будівельної галузі. Запропоновані рекомендації мають практичну цінність і можуть бути впроваджені з метою підвищення ефективності управління запасами, зменшення собівартості продукції та покращення фінансових показників ТОВ «МОНОЛІТ СМАРТ БУД».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О. М., Титаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 63–67. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.2.63
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l39062>
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Мінфін України; Наказ, Положення від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l45143>
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси. IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l376846>
5. Господарський кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l119467>
6. Давидов Г.М. Аудит: навчальний посібник. Київ: Знання. 2009, 363 с.
7. Бондаренко Н.М., Яресько А.М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2014. № 4. С. 273-281.
8. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 480 с.
9. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 464 с.
10. Подолянчук О.А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 5. С. 88-101.
11. Гадзевич О.І., Шпятиковська Т.А. Обліково-аналітичне забезпечення виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. Економіка і суспільство. 2016. №6. С. 344-348.
12. Дмитренко А.В., Балабась І.В. Економічна сутність поняття виробничі

запаси. Економіка і регіон. 2016. № 2 (57). С. 149-152.

13. Рубан Л.О., Яковенко Т.І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 34. С. 319-324.

14. Бержанір І.А., Демченко Т.А., Кістол А.А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. Економічний простір. 2016. № 107. С. 161-168.

15. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Житомир: Рута, 2010, 912 с.

16. Гудзенко Н.М., Гибало Ю.В. Виробничі запаси як об'єкт обліку та їх класифікація. Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців. Вінниця, ВНАУ. 2016. С. 28-31.

17. Чаюн І.О., Бондар І.Ю. Управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства: монографія. Київ: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2006. 111 с.

18. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Київ: КНЕУ. 2000, 578 с.

19. Літвінова Вікторія, Блігадір Микола. 22.10.2024. Сутність та визначення категорії «запаси підприємства». The journal "Український журнал прикладної економіки та техніки". 2024 / #4. 134-138pp. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-4-19>

20. Шевченко, Л. Я., & Мулява, В. Р. (2022). Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. Економіка, управління та адміністрування, 4(102), 72–76. [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-72-76](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-72-76)

21. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р. № 2 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v0002201-07>

22. Шпінь, В., & Мельник, Т. (2021). МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ВІТЧИЗНЯНИМИ І МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ОБЛІКУ. Молодий вчений, 1 (89), 213-219.

<https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-43>

23. Шепель, Т. (2025). ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ. Сталий розвиток економіки, (1 (52), 121-127. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-17>

24. Гончарова , В., & Савчина , А. (2023). НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ. Грааль науки, (23), 55–57. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.23.12.2022.06>

25. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Мінфін України; Наказ, Положення, Стандарт, Форма, Звіт, Перелік від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l395549>

26. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Мінфін України; Наказ, Положення від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l49818>

27. Податковий кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l338198>

28. Тесак, О. (2020). ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА НАЯВНІСТЮ Й ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ. Підприємництво і торгівля, (27), 72-75. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-13>

29. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ: АСПЕКТИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО МСФЗ. О. М. Панченко, А. О. Горох. № 1 (2024): ЕФЕКТИВНА ЕКОНОМІКА. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.60>

30. Польова, Т. В., & Охрей, Т. С. (2020). МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВ. Економічний простір, (160), 124-128. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-23>

31. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів: Мінстат; Наказ, Форма типового документа від

21.06.1996 № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/l12995>

32. Гончарук, С., & Бойко, О. (2023). СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ І МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ. Молодий вчений, 7 (119), 74-78. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-7-119-14>

33. Про затвердження Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб, із зазначенням строків зберігання документів: Наказ Міністерства юстиції України; Перелік від 12.04.2012 № 578/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l377025>

34. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Мінфін України; Інструкція від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l48954>

35. Колісник, О., & Мазурок, О. (2024). ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ. Український економічний часопис, (3), 58–64. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2023-3-10>

36. Дерій, Василь, and Марія Гуменна-Дерій. “Контроль за витратами та економією ресурсів у процесі логістичної діяльності будівельних підприємств: методика, організація”. Вісник Економіки, no. 1, Mar. 2021, pp. 111–127, <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.111>.

37. Одношевна, О. О., Пильгун, О. В., & Біловол, Є. В. (2024). Аналітична діагностика ефективності використання запасів підприємством, як елемент оптимізації системи ведення обліку та контролю. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (15). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-09-03>

38. Гавриличенко, Є. (2021). МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ МАТЕРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА. Економіка та суспільство, (27). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-43>

39. Гнатюк О. М. Бала О.І. Вітчизняний і зарубіжний досвід управління

запасами підприємств: обліковий аспект. Бізнес Інформ. 2021. № 2. С. 244-249. : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_2_34

40. Пеняк Ю.С., Рудь О.О. Актуальні проблеми управління виробничими запасами в умовах воєнного стану в Україні. Сучасний стан, проблем та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 172–175.

41. Смалій Ю. О., Бенчак В. І., Польова Т. В. Удосконалення обліку та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємстві. Ефективна економіка. 2019. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7360> (дата звернення: 03.12.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.10.175